

nordisk ARKIVNYT

2 • 2012

QR-koden – lynkjapp vei
til virtuelle rom
81

Invigning av
arkivlokaler i
Göteborg

88

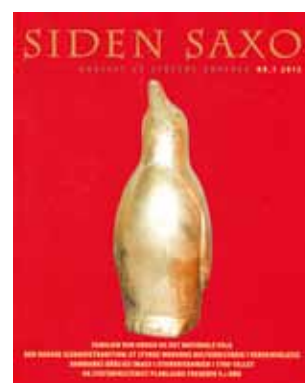
Islands Nationalarkivs
130 års jubilæum

59

Nytt Eldorado
i Sameland för
forskningen

72

Tidsskriftet
"Saxo"
får ny profil

63

HOVEDREDAKTØR

Leon Jespersen
Rigsarkivet
Rigsdagsgården 9
DK-1218 København K
Tel.: (+45) 41 71 72 24
Fax: 33 15 32 39
e-post: lj@ra.sa.dk

LOKALREDAKTØRER

Danmark

Se hovedredaktør

Finland

Pertti Hakala
Riksarkivet
Box 258, FIN-00171 Helsingfors
Tel.: (+358) 22 85 21
e-post: pertti.hakala@narc.fi

Island

Eiríkur G. Guðmundsson
Nationalarkivet, Reykjavík
Laugavegur 162, IS-105 Reykjavík
Tel.: +354 590 33 00
e-post: eirikur@skjalasafn.is

Norge

Maria Press
Statsarkivet i Trondheim
Maskinistgata 1
N-7042 Trondheim
Tel.: (+47) 73 88 45 00
e-post: maria.press@arkivverket.no

Sverige

Maria Nordström Jarnryd
Riksarkivet
Box 12541
S-10229 Stockholm
Tel.: (+46) 10 47 67 235
e-post: maria.nordstrom@riksarkivet.ra.se

NA udkommer fire gange om året.
ISSN 0546 2851

Layout & tryk: Nofoprint as

Retur

Rigsarkivet

Nordisk Arkivnyt
udgives af Rigsarkivet
Rigsdagsgården 9
DK-1218 København K
Tel.: (+45) 41 71 72 24
E-post: lj@ra.sa.dk
www.arkivnyt.nu

Hovedredaktøren

Kære læser,

Det er naturligt, at de nordiske arkivvæsener både er optaget af de samme opgaver og udfordringer og i vid udstrækning træffer beslutninger, der ligner hinanden. Dels er de nordiske samfund ganske ens, dels har de nordiske arkivchefer et tæt samarbejde, hvor udfordringer og løsninger diskuteres. Derfor møder læserne af Nordisk Arkivnyt med mellemrum de samme temaer, når de behandles i de respektive lande.

Organisatorisk har de nordiske arkivvæsener skullet tilpasse sig til ændrede forhold og til større effektivitet. I dette nummer skildres ændringerne i det norske arkivverket. Artiklen nævner en række af de faktorer, der ligger bag ændringerne: skiftende økonomiske konjunkturer, det digitale samfunds udfordringer, nye brugermønstre, nye forventninger hos publikum på arkivverkets tjenester med mere.

På det institutionelle område er der flere nyheder. Det islandske nationalarkiv har netop fejret sit 130 års jubilæum, stadsarkivet i Malmø er flyttet, den svenske rigsarkivar har netop indviet nye lokaler i Landsarkivet i Göteborg, og i Finland er indviet et nyt samearkiv i Enare. Ligesom samearkivet i Kautokeino i Norge, er arkivet i Enare en del af arkivverket og administrativt en del af Riksarkivet i Helsingfors.

I en finsk artikel skildres de skrottede bestræbelser på at skabe et fælles digitalt system for henholdsvis statslige og kommunale myndigheder samt sundhedsvæsenet. Det teknologiske aspekt behandles under flere vinkler. Dagligt møder vi QR-koder, der mest af alt ligner labyrinter. Ved at indscanne dem på mobiltelefon, kan man for eksempel tage en udstilling med hjem. Det fremgår både af en norsk og en dansk artikel, hvor udstillinger relateres til de voksende krav om arkivernes synliggørelse og formidling af deres materiale.

Mobiltelefoner, som vi på godt og ondt også møder dagligt, kan benyttes til at få unge brugergrupper i tale. I en artikel berettes om et forsøg med brug af mobiltelefoners kameraer ved en gymnasieklasses løsning af opgaver på et arkiv.

Indførelse af digitale bestillingsmoduler rummer store omvæltninger – og lettelser – for både brugere og arkiver. Det har i NA (2011/3) været behandlet for Finlands vedkommende, og i dette nummer opsummeres erfaringerne med et bestillingsmodul, der har været i brug i Danmark i et stykke tid.

Alt sammen væsentlige aspekter, der samtidig viser de mange tiltag i de nordiske arkivvæsener. Mens forholdene i de nordiske lande ligner hinanden, har sammenligninger deres begrænsninger, for eksempel når opmærksomheden rettes mod de nordiske arkivvæseners statistiske oplysninger. Grænserne for sammenlignelighed har ofte været diskuteret og afspejler komparationens svære kunst.

Til årsstatistikken for 2011 knytter der sig særlige problemer. At det har været vanskeligt at indsamle alle data, er et problem, der fremover bør kunne tages højde for; principielt mere vigtigt er det, når der indføres nye optællingsprincipper, eller man opgiver at optælle bestemte forhold. Tomme felter i årsstatistikken skyldes en blanding af begge forhold.

Dette nummer rummer således en bred palet af arkivrelevante temaer og problemstillinger. Så det er blot at ønske god læselyst.

Leon Jespersen

Islands Nationalarkivs 130 års jubilæum

Njörður Sigurðsson

Den 3. april 2012 var det 130 år siden Landshøvding Hilmar Finsen stiftede Landsarkivet i Island. Navnet blev senere ændret til Nationalarkivet. I begyndelsen havde arkivet til huse på loftet i Reykjavíks domkirke. Nu befinder det sig i gamle mejerilokaler som er blevet lavet om til arkivkontorer og magasiner, men husenes tilpasning til arkivfunktion er dog endnu ikke tilendebragt.

Festligheder i arkivet

Fra kl. 15 den 3. april skiftede man gear på arkivet. De daglige opgaver blev lagt til side og et program med festligheder i dagens anledning tog over. Invitationer havde været sendt ud til arkivets samarbejdspartnere, ministerierne og andre som har relation til Nationalarkivet. En del gæster kom for at fejre jubilæet sammen med arkivets medarbejdere. Islands præsident Hr. Ólafur Ragnar Grímsson og undervisnings- og kulturministeren Katrín Jakobsdóttir var blandt gæsterne, og det satte personalet pris på.

Programmet blev indledt af afdelingsleder Njörður Sigurðsson, som bød velkommen og gjorde rede for programmets indhold. Det startede med at Eiríkur G. Guðmundsson, konstitueret nationalarkivar, holdt en tale, hvori han omtalte arkivets oprettelse i 1882. Eiríkur gennemgik kortfattet arkivets historie og lagde

■ Fra venstre: Islands præsident Hr. Ólafur Ragnar Grímsson, undervisnings- og kulturminister Katrín Jakobsdóttir, konstitueret nationalarkivar Eiríkur G. Guðmundsson, professor og formand i Nationalarkivets bestyrelse Már Jónsson, og nationalarkivar Ólafur Ásgeirsson. Foto: Benedikt Jónsson.

vægt på det gode arbejde, der er ydet i arkivet, og at under det sidste årti har arkivet påtaget sig nye vigtige opgaver, så som langtidsopbevaring af el-arkiver. En virkelig vigtig opgave i nutidens samfund.

Kulturministeren hilste og åbnede en web

Dernæst fik minister Katrín Jakobsdóttir ordet. Hun talte om arkivets rolle som kulturinstitution og dets vigtige funktion som rigsarkiv. Ministeren åbnede også en ny web, som særskilt omhandler og formidler kilder, som nationalarkivets

personale har gennemgået i det store projekt Højlandsprojektet (se NAI/2005), der skal afgøre hvem der ejer det ubeboede Island. Derved tilgængeliggjorde ministeren 300 digitaliserede, og i nogen tilfælde transskriberede, arkivbøger så som dombøger og ejendomsprotokoller. Åbningen af webben betyder et stort skridt i arkivets formidling. Som lykønskning med dagen og tak for besøget og talen, overrakte Eiríkur G. Guðmundsson en gave til undervisnings- og kulturminister Katrín Jakobsdóttir. Gaven bestod i en indrammet kopi af et brev,

■ Eiríkur G. Guðmundsson, konstitueret nationalarkivar, ledsager undervisnings- og kulturminister Katrín Jakobsdóttir ved åbning af den nye web. Foto: Benedikt Jónsson.

hvori ministerens tipoldefar (far til morfarsmor), en præst, skrev til biskoppen og bad om tilladelse til at konfirmere sin datter, ministerens oldemor (morfarsmor), på trods af, at pigen ikke var gammel nok. Konfirmationen blev tilladt.

Arkivets virksomhed

Udover den konstituerede nationalarkivars tale beskrev fire arkivarer hver et område i arkivets virksomhed. Gunnar Örn Hannesson omtalte Højlandsprojektet, Benedikt Eyþórsson gjorde rede for de retigheder, arkivet bevarer, Helga Jóna Eiríksdóttir beskrev arkivbestanden og Jón Torfason, i sin kortfattede og morsomme stil, ledsagde gæsterne på en lille rejse igennem kirkebøgerne verden.

Historisk aflevering

Præsidenten for Den Islandske Historiske Forening, Guðni Th. Jóhannesson, underskrev sammen med konstitueret nationalarkivar Eiríkur G. Guðmundson aftale om aflevering af selskabets dokumenter til arkivet fra perioden 1902-2010. Den Islandske Historiske Forening fejrede 110 års jubilæum i marts

måned, og den har altid haft et tæt og godt samarbejde med Nationalarkivet, så som ved forskning og kildeudgivelser. Blandt dem som stod i spidsen for stiftelsen af foreningen var den første nationalarkivar og hans efterfølger.

Dermed var den formelle del af programmet ovre og gæsterne kunne se en udstilling af arkivskatte, som nationalarkivets personale havde for-

beredt med stor omhu og succes. Samtidigt kunne gæsterne smage på de lækkerier, arkivet bød på i dagens anledning.

Skribenten leder afdelingen for bevaring og kassation i Islands Nationalarkiv.

■ Arkivarerne med skilte holdt hver en præsentation under jubilæet. Fra venstre Jón Torfason, Helga Jóna Eiríksdóttir, Benedikt Eyþórsson og Gunnar Örn Hannesson. Foto: Benedikt Jónsson.

HMV

Et blik tilbage og et fremad For 130 år siden på domkirkeloftet

Eiríkur G. Guðmundsson

Mandag før påske, den 3. april 1882, underskrev landshøvding Hilmar Finsen en bekendtgørelse om oprettelse af et landsarkiv i Island. I landshøvdingens bekendtgørelse står: „Med rådgiverens (den islandske minister i København) samtykke er der nu på domkirkens loft her i byen, dér hvor statsbiblioteket og oldsagssamlingen før blev gemt, blevet etableret et arkiveringslokale for embedsarkiver.“

I bekendtgørelsen blev det foreskrevet, at de vigtigste embeders arkiver skulle gemmes i hvert sit rum på domkirkeloftet, og vedkommende embedes talsmand skulle tage vare på sit arkiv. Et særligt lokale var beregnet til at opbevare arkivalier fra embedsmænd ude på landet, og det lokale skulle landshøvdingens sekretær have opsyn med.

Normalt bliver Islands Nationalarkivs oprindelse bygget på denne bekendtgørelse om landsarkiv fra 1882, men det var først den 1. januar 1916, at den første lov om „Þjóðskjalasafn Íslands“, Islands Nationalarkiv, trådte i kraft. Den nuværende arkivlov i Island fra 1985 har været

forudsætningen for dets nuværende status. Denne lov gjorde det muligt for Nationalarkivet at påtage sig de funktioner og det virke, som nutiden kræver. Siden har man taget det ene skridt efter det andet og opbygget en moderne arkivinstitution.

Fra domkirkeloft til mejerilokaler

År 1900 flyttede arkivet ind i Parlamentshuset ved siden af domkirken, hvor biblioteket og museet allerede var. Island fik hjemmestyre i 1904, og et af det første store byggeforetagender var at opføre en passende bygning, som skulle huse nationens kulturarv. Arkivet flyttede ind år 1909 i Samlingernes hus, sammen med andre kulturarvsinstitutioner. Det præstiose og meget fine byggeri, Samlingernes hus, er det eneste byggeri som er bygget specielt til arkivets funktioner og formål. Her var arkivet i 90 år og for længst var mangasinerne blevet for små. Nationalarkivets mangel på større lokaler blev løst ved køb af Reykjavíks mejeris gamle lokaler på Laugavegur i 1985. Der har man så efterhånden tilpasset lokalerne

til arkivbrug. Dette foregår endnu, og med en særlig indsats sidste år vil man antagelig få størsteparten af bygningerne på Laugavegur indrettet som moderne magasiner. Noget som personalet ser meget frem til. Når disse ord er skrevet, er en gruppe mennesker ved at oprette de første motordrevne arkivhylder i hus nummer fire.

Men trods øget magsinkapastitet på Laugavegur behøver man snart at igangsætte et nybyggeri til at rumme de pappirarkivalier, som vil blive afleveret til arkivet i de kommende år og årtier. En undersøgelse for at klargøre behovet foregår. Trods at Islands Nationalarkiv har påbegyndt på langtidsopbevaring af el-arkiver, vil der gå lang tid inden indsamling af pappirarkivalier vil gå markant ned i omfang. Det ville være fornuftigt fra regeringens side at gå i gang med et særligt initiativ for at få myndigheder til at købe og ibrugtage ESDH-systemer og dermed fremskynde systematisk el-arkivering hos det offentlige.

En ny tid

Arkivloven af 1985 indvarslede en ny tid. Fra da af kom arkivet til at spille en større rolle i statens arkivspørgsmål. Det skal fastsætte regler for al offentlig arkivering, yde rådgivning og have opsyn med myndighedernes arkivering. Siden da har arkivet langsomt nået fodfæste som en moderne arkiveringsinstitution. En gruppe kvalificerede og pålidelige ansatte under nationalarkivar Ólafur Ásgeirssons sikre ledelse har banet vejen. Og haft god støtte fra arkivets bestyrelse.

Det sidste årti har været meget begivenhedsrigt, og det har været en særlig glæde for mig at have taget del i denne vandring.

På nuværende tidspunkt påtager arkivet sig at lede undervisningen i arkivkundskab ved Islands Universitet, og en ansat ved arkivet har nu en lektorstilling ved universitetet. Andre arkivarer underviser som timelærere i specifikke områder inden for samme fag. Arkivkundskab blev for nylig blev oprettet som bifag

ved historiestudiet ved Islands Universitet. En særlig vigtig udvikling for arkiverne i Island.

Nationalarkivet har fået Altingets og regeringens hjælp til at indlede digital bevaring og dermed placeret sig på linje med de andre nordiske rigsarkiver. For få år siden optog Island den danske metode med langtidsbevaring af el-arkiver og bruger det danske regelsæt. Og står derfor på sikker grund.

På ganske få år har arkivet præsteret det næsten umulige inden for digital formidling af kilder. På grund af nedskæring af torskekvota og for at modvirke arbejdsløshed, fik Nationalarkivet store bevillinger til digitalisering. Denne massive støtte fra regeringens side kunne arkivet digitalisere 10 folketællinger i årene 2008-2010. Arkivets folketællingsweb fra 2009 har på revolutionerende vis ændret folks adgang til disse vigtige kilder.

Der er nu indledt registrering af kirkebøger, i lighed med folketællingsregistreringen, men det drejer sig om registrering af sognefolketællinger, som blev foretaget her i landet fra sidste del af det 18. århundrede til midten af 20. århundrede. Forenklet betyder det, at hvis det lykkes os at klare dette store registreringsprojekt, vil der findes en helhedsregistrering af alle islændinge hvert år i 170-200 år. Der arbejdes nu på dette projekt med hjælp fra Kultur- og Undervisningsministeriet, Arbejdsdirektoratet og kommunerne i Djúpvogur og Breiðdalsvík samt Ísafjörðurkaupstaður. Men arbejdet er stort og uden en større indsats vil

dette være længe på vej. Det er imidlertid et spændende projekt, og det vil være nyttigt for almenheden og forskere at få adgang til en database af den slags på nettet.

Modtagelsen af Altingets krisekommissions arkiv er også en ny og indviklet opgave som arkivet fik i 2010. Det tog f.eks. mere end 150 arbejdstimer at svare og ekspedere Altingets anklager om adgang til krisekommissionens arkivalier i forbindelse med forberedelse af processen mod den tidligere statsminister. Her drejede det sig om en stor mængde dokumenter, både digitale og på papir, men desuden var ekspeditionen indviklet retsligt set.

For godt 10 år siden var der fire ansatte ved konservering og ingen medarbejder som særskilt var anstat til EBD- opgaver. Nu er der ansat tre dataloger og programmører, og der arbejder to med konservering. Dette er et godt eksempel på, hvordan ændrede tider har stillet krav om ændrede prioriteringer til arbejdet på Islands største arkiv. Samtidig er antallet af ansatte forøget med 7 og er nu 32. Det er en virkelig god personalegruppe, der udfører sine opgaver med omhu år efter år.

Hvert år tages der imod nogle snese arkivafleveringer, der modtages 3-4000 gæster på læsesalen. Hvert år får vi nogle hundrede skoleelever på introduktionsbesøg, ca. 200 deltager i kurser om arkivering, der besvares over tusind forespørgsler, der henholdsvis konserveres og indscannes i tusindvis af arkivalier. Jeg har tit lagt mærke til, at folk, der ikke kender stedet, formoder, at her hersker fred og ro, men det er tværtimod. Der er mange og forskelligartede projekter i nationalarkivet, og der dukker altid nogle nye op. Vi føler, at vi er i medvind ved den milepæl, der nu fejres. Og vi ser frem til de spændende opgaver der venter os.

Skribenten er konstitueret nationalarkivar.

"Saxo" får ny profil

Skærpet arkivprofil i Statens Arkivers historiske tidsskrift Siden Saxo

Steffen Harpsøe

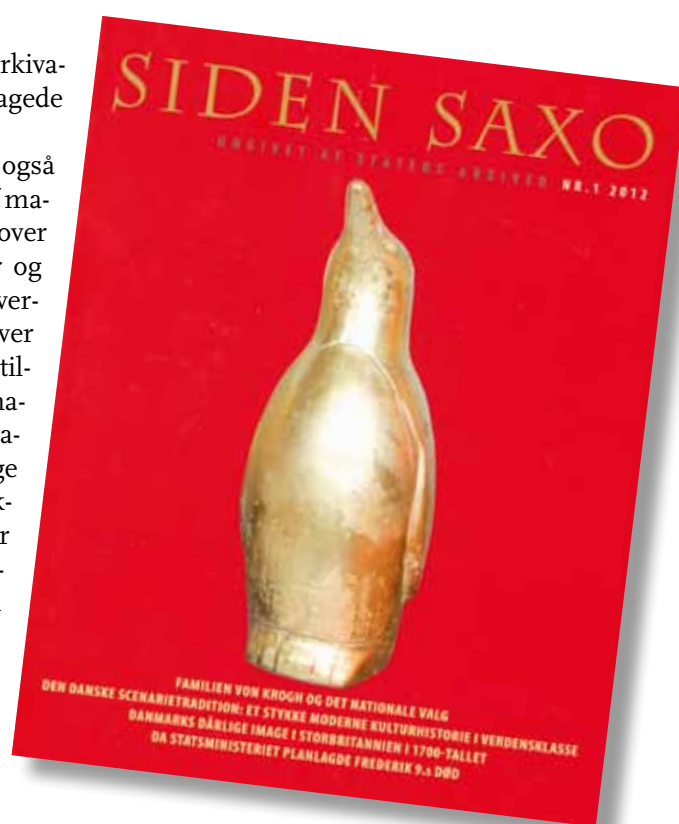
Siden 1984 har Statens Arkiver udgivet historietidsskriftet Siden Saxo (i daglig tale blot kaldet "Saxo"). Formålet har altid været at formidle den gode historie ud til et alment historieinteresseret publikum, både historier fra arkiverne og fra forskningen generelt. Til trods for at Statens Arkiver står bag udgivelsen og har redaktionen af tidsskriftet, så har man dog aldrig lagt sig fast på en redaktionel linje, som foreskrev et minimum af artikler fra arkiverne.

I forbindelse med de mange formidlingstiltag som Statens Arkiver har gang i, har man valgt at skærpe arkivernes rolle i den redaktionelle profil, samtidig med at man har styrket redaktionen med en tilde-ling af arbejdstid og en udvidelse af redaktionen fra én til tre redaktører. Således har siddende redaktør Steffen Harpsøe, arkivar ved Rigsarkivet, i marts fået selskab af Asbjørn Romvig Thomsen, arkivar og forsker ved Landsarkivet for Nørrejylland, og Peter Fransen, arkivar og seniorforsker ved Landsarkivet for Fyn. Siden Saxo vil fortsat bringe fire artikler i hvert nummer, men fremover vil halvdelen af disse komme fra Statens Arkivers egne rækker. Den ene vil blive skrevet af en af Statens Arkivers egne forskere, mens den anden vil omhandle igangværende projekter i Statens Arkiver eller fortælle mere afgrænsede historier di-

rekte på baggrund af arkivalier – som oftest nyopdagede eller nyafleverede.

Arkivprofilen bliver også skærpet på bagsiden af magasinet, hvor der fremover vil blive bragt nyheder og små historier fra arkivernes verden. Fremover vil redaktionen også tilstræbe at lave et temanummer hvert år. Temaerne kommer til at tage udgangspunkt i projekter som Statens Arkiver enten kører eller deltager i – eksempelvis vil nr. 2/2012 handle om børn i historien med udgangspunkt i projektet "Årgang 0" (et undervisningsprojekt rettet mod de ældste skoleklasser og de gymnasiale uddannelser, hvor man gennem arkivalier følger syv børn født i år 1900).

Ud over disse ændringer i den redaktionelle linje vil Siden Saxo fortsat bringe forskningsbaseret formidling med fokus på de gode historier fra dansk historie. Og det vel og mærke dansk historie i bredeste forstand – inklusiv tidligere danske landområder, danskeres virke i udlandet, forholdet til fremmede magter og så videre, hvilket giver mange snitflader til andre landes historie, samt betyder, at der fra tid til anden er bidrag fra andre landes forskere og arkiver.

■ Forside af Siden Saxo nr. 1/2012 der viser "Otto, den gyldne pingvin", en pris á la Oscar. Billedet illustrerer en artikel om de seneste 30 års udvikling inden for dansk rollespil, som blandt andet viser indgående dansk-svensk samarbejde og opridser den skandinaviske rollespilstradition som unik og banebrydende. Foto af Frederik J. Jensen og grafisk layout af Donald Jensen, Unisats ApS.

Skribenten er arkivar ved Rigsarkivet og redaktør af Siden Saxo.

Struensee

– når arkivet går til filmen...

Jeppes Bjørn Høj

Den 27. marts slog Rigsarkivet i København dørene op for udstillingen *Struensee - kærlighed, vanvid og idealisme i 1700-tallet*. Udstillingen er indtil videre en kæmpesucces, og har i skrivende stund været besøgt af mere end 3000 ikke arkivvante gæster. Og selvom det er flotte besøgstal i arkivsammenhæng, var det faktisk lige præcis hvad vi havde planlagt.

Det er hverken skafottet, øksen eller kongeslottet vi viser frem, men derimod gulnede arkivalier og gamle dokumenter, som man ikke umiddelbart skulle tro ville kunne nå ud til den almindelige dansker. Selvom udstillingen også viser Struensees udtrukne tand med kødrester og Caroline Mathildes nussede stømpebånd (som i øvrigt tilhører arkivet), så er det øjenvidneskildringer fra skafottet og tegninger fra Christian den VII's hånd, som er udstillingens mest populære og tankevækkende showpieces.

Tidligere blev læsesalen stort set udelukkende brugt til traditionelle arkivstudier udført af en fast og hjemmevandt brugergruppe, som kun vanskeligt kunne få deres behov opfyldt af andre institutioner. Desværre var burgergruppens antal støt faldende, og en målrettet digitaliseringsindsats ville på længere sigt resultere i en affolkning af læsesalen.

■ Skuespilleren Mads Mikkelsen kiggede forbi under opsætningen af Rigsarkivets udstilling 'Struensee - Kærlighed. Vanvid. Idealisme.' Seniorforsker Erik Gøbel viser her de strømpebånd som Caroline Mathilde fik af Struensee. Strømpebåndene indgik som bevismateriale i skilsmisssagen, hvor Caroline Mathilde blev skilt fra den gale kong Christian 7. - og Struensee blev henrettet.

Derfor besluttede formidlingsafdelingen i 2011, at ombygningen af Rigsarkivets læsesal, var en oplagt mulighed for at påbegynde en aktiv hverveindsats over for nye brugergrupper, som ikke nødvendigvis havde et "aktuelt" behov for at gå på arkiv.

Målet var, at den moderniserede

læsesal skulle være første trin i en ny formidlingsraket, som over en årrække skulle sikre, at langt flere danskere får et kendskab til Rigsarkivet, så de aktivt kan forholde sig til om arkivet er et relevant tilbud for dem.

Udover en skoletjeneste, som er inde i en afsluttende testfase, rum-

mer den nye formidlingsindsats på Rigsarkivet en ambitiøs udstillingsplan, som skal sikre, at historisk interesserede danskere fanges ind af skiftende udstillinger, som ud fra arkivalier fortæller om danmarkshistorien i en samfundsrelevant kontekst. Der er for så vidt intet nyt i arkivudstillinger set i en nordisk arkivsammenhæng, men det er en nyskabelse i Rigsarkivet i København, og Struensee udstillingen har allerede signaleret et markant profilskifte over vores bevillingsgivere og det omkringliggende samfund.

Struensee udstillingen har fået uhørt stor opmærksomhed i den danske presse. Selvom den er både flot og spændende udført, skyldes opmærksomheden i høj grad det forhold, at Nikolaj Arcels store Struensee film fik premiere i de danske biografteatre få dage efter udstillingsåbningen.

Filmen, som har Mads Mikkelsen i hovedrollen, er et storslået historisk drama, som tager udgangspunkt i en række dramatiske hændelser i danmarkshistorien, og den behandler evigt fascinerende temaer som intriger, magtmisbrug, sex og vold. Temaer som alle og enhver kan forstå, men de fleste glemmer, at kendskabet til de historiske

■ På udstillingen kan man se forskellige film ved at scanne qr-koder med sin smartphone. Scan koden og se Erik Gøbel fortælle historien om Caroline Mathildes strømpebånd.

begivenheder primært udspringer af skriftlige kilder, og i langt mindre omfang af museumsobjekter.

Det er kilderne i Rigsarkivet, som fortæller historien, og det er i høj grad disse, som bærer udstillingen. Efter et besøg i udstillingen forstår man, at det er i Rigsarkivet, at den "virkelige" fortælling om Struensee og hans kranke skæbne findes.

Da filmselskabet Zentropa skulle lave presgearbejde for filmen før premieren, gav Mads Mikkelsen flere interviews til danske aviser i

Rigsarkivet med udstillingen som baggrund.

Der er naturligvis ingen tvivl om, at udstillingens succes i høj grad kan tilskrives Struensee filmens aktualitet, og man kan spørge sig selv, om ikke Rigsarkivet blot har lagt sig en slipstrømmen på en aktuell film for at skabe debat og opmærksomhed? Svaret må i begge tilfælde være et rungende ja.

Et arkiv har pligt til at stedse at orientere sig mod det omkringliggende samfund og fremstå som et opsøgende og inviterende kulturtilbud over for nye brugergrupper. Medieomtalen har heldigvis i høj grad været på udstillingens præmisser, og muligheden for at få perspektiv og baggrundsviden er blevet fremhævet talrige gange. Så hvis Rigsarkivet gennem aktualitet både når ud til nye brugergrupper, og formidler den arkivalske kulturarv på nye måder, så er vi faktisk tæt på at opfylde vores målsætning om at være mere synlige i offentligheden og nå langt flere danskere.

Skribenten er chef for Formidlingsafdelingen i Rigsarkivet, København.

Med mobiltelefon på arkiv

Ruth Hedegaard

På Frederikshavn Stadsarkiv har man gjort en indsats for at gøre stadsarkivet interessant for nye brugere. En 6. klasse var på en rund-

visning, som bl.a. havde til opgave at læse en lærekontrakt med gotisk skrift, og hvor eleverne fik udleveret transskriptionen til dele af den.

Men udover det var arkivet ikke kommet videre med tiltag over for undervisningssektoren. Imidlertid

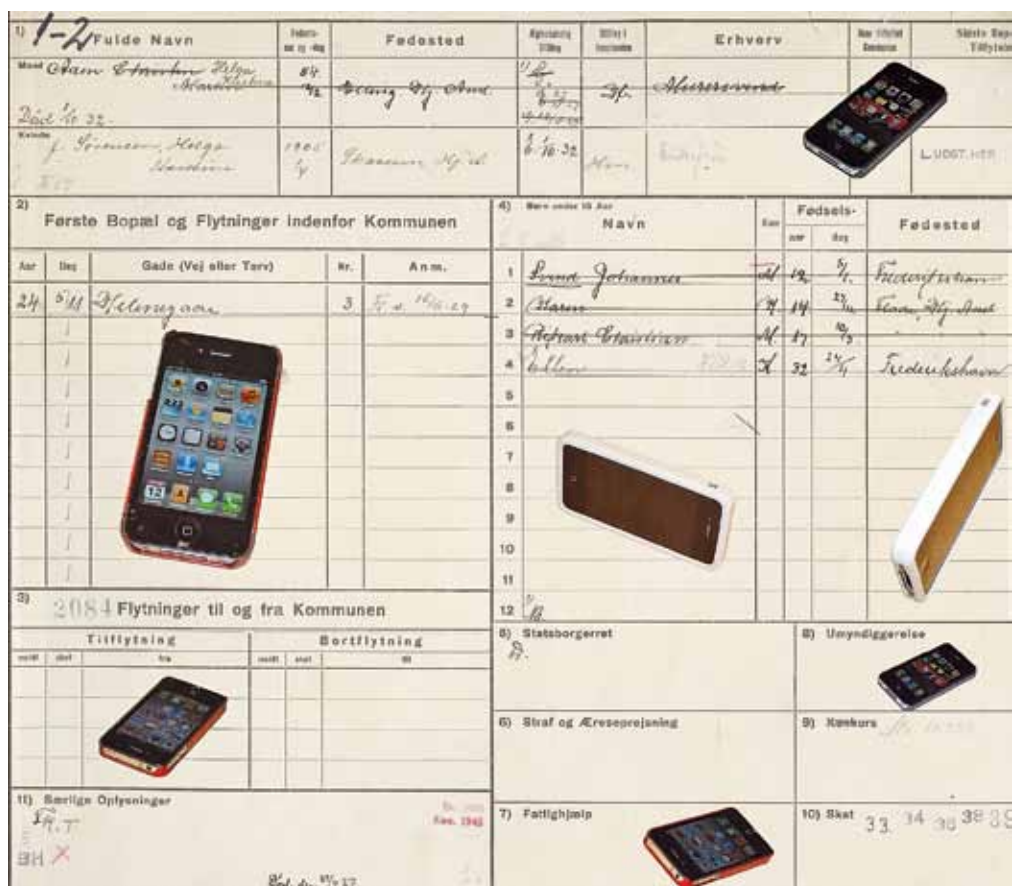
kom tilfældet arkivet til hjælp. Da gymnasielærer Anders Broholm fra Frederikshavn Gymnasium henvendte sig for at få en rundvisning for en 1. g. klasse i historie, blev det aftalt at gøre lidt mere ud af besøget. På arkivet gik man på jagt i samlin-

gerne og fandt oplysninger om to enker, Helga og Helfrida. Der blev kopieret opgavesæt af deres folkeregisterkort, offentlige forsorgssager og deres ansøgninger om enkepension.

Klassen kom på besøg på arkivet og blev delt i to grupper. Den ene fik en rundvisning, mens resten skulle arbejde med kopierne af originalkilderne. Opgaven bestod i at udtrække Helga og Helfridas livshistorier og vise resultatet ved hjælp af optagelser på deres mobiltelefoner.

I forbindelse med besøget var en af undervisningstimerne på gymnasiet koncentreret om de sociale forhold i begyndelsen af 1900-tallet og socialreformen i 1933 for bl.a. at sætte de lokale kilder ind i en historisk kontekst. Projektet afsluttedes med yderligere et besøg på stadsarkivet, hvor eleverne præsenterede deres løsninger på en storskærm. Præsentationen viste, hvor forskelligt, de havde grebet opgaven an, hvor mange oplysninger de havde fundet og endelig, hvor professionelt nogle af dem havde håndteret teknikken og formidlingen af historien.

Besøget centreredes også om en diskussion om arbejdet med originalkilder, hvor anderledes det var, ifølge eleverne, ikke blot at have en tekst i en bog, men at skulle stykke historien sammen af mange småbidder forskellige steder fra. Seks forskellige videoklip er efterfølgende, efter aftale med eleverne, lagt ud på Youtube, ligesom de også

■ Foto: Jørgen Larsen.

findes kan findes via Frederikshavn Stadsarkivs hjemmeside www.frederikshavnstadsarkiv.dk

For stadsarkivet har det været en spændende oplevelse at arbejde med en lidt anden aldersgruppe end normalt. Resultaterne viser, at eleverne har fået en historisk indsigt, samtidig med at de har fået mulighed for at bruge deres krea-

tive evner. Forsøget viser, at det er muligt i historieundervisningen at lade eleverne prøve kræfter med de originale førstehåndskilder.

Underviseren var også tilfreds med forløbet og har bl.a. udtalt: "Det har været rigtig spændende at arbejde sammen med stadsarkivet. Det har givet eleverne et anderledes indtryk af historien, og eftersom de har haft "hands-on", har de fået nogle vigtige værktøjer til det videre arbejde med historie på gymnasiet. Det har været et fantastisk samarbejde, og jeg kan kun opfordre andre til at gøre noget lignende".

På stadsarkivet var man også godt tilfredse, og det har givet mod på at arbejde mere med inddragelse af nye brugergrupper i arkivet.

SPØRGSMÅL TIL UNDERSØGELSE

Helfrida Rebekka Jensen, født Nepper:

1. Hvor og hvornår er Helfrida født?
2. Beskriv familiesammensætningen i 1930.
3. Hvordan forsørges familien efter hun bliver enke?
4. Hvad får Helfrida økonomisk hjælp til og hvornår?

Helga Kristine Aaen, født Sørensen:

1. Hvor og hvornår er Helga født?
2. Beskriv familiesammensætningen i 1932.
3. Hvordan forsørges familien efter hun bliver enke?
4. Hvad får Helga økonomisk hjælp til og hvornår?

Skribenten er stadsarkivar ved Frederikshavn Stadsarkiv.

Tørre tal som nyttig viden

Seminarer om regnskabshistorie

Kenn Tarbensen

Erhvervsarkivet udgav i december 2010 bogen "Regnskabshistorie. Erhvervsregnskaber som kilder i historieforskningen", hvor vi satte fokus på det omfattende, men ret oversete regnskabsmateriale, der findes i private virksomhedsarkiver. Bogen fik stor opmærksomhed både i Danmark og i det øvrige Norden (se anmeldelse i NA 1/2011).

Interessen i Danmark var så stor, at vi besluttede at invitere til to seminarer om emnet. Det første fandt sted 6. februar 2012 og henvendte sig til forskere og læsesalspersonale i Statens Arkiver. Det andet seminar løb af stablen 30. april 2012 og henvendte sig til lokal- og stadsarkiver. Ved hvert seminar var der 30 deltagere.

Programmet for de to seminarer var stort set identisk. Deltagerne fik først en introduktion til regnskabshistorien og det bevarede regnskabsmateriale, der findes i danske arkiver. To gæsteforelæsere holdt derefter foredrag om konkret brug af historisk regnskabsmateriale. Fhv. seniorforsker ved Landsarkivet for Nørrejylland Ole Degn, der er medforfatter til bogen om Regnskabshistorie, præsenterede Ribe-købmanden Hans Friis regnskabsbøger fra 1600-tallets første halvdel. De unikke regnskaber giver bl.a. et solidt indblik i datidens sociale forhold. Den næste taler var

■ Ved seminaret 30. april 2012 var der 30 deltagere fra stads- og lokalarkiver fra hele Danmark forsamlet i Erhvervsarkivets Store Sal. Foto: Kenn Tarbensen.

museumsinspektør Annette Hoff, Horsens Bymuseum, der i 2009 udgav bogen "Karen Rosenkrantz de Lichtenbergs dagbøger og regnskaber - Hverdagsliv 1771-1796 på herregården Bidstrup og i Horsens". Foruden en ordret transskription af herregårdsfruens regnskabsbøger fra 1700-tallets sidste årtier indeholder bogen en grundig analyse af herregårdslivet på den tid baseret på disse regnskaber.

Derpå introduceredes forskellige typer af regnskabsbøger fra 1800- og 1900-tallet med anvisninger på deres brug. En central pointe er, at det ikke handler om arkivskaberne, men om de personer, der optræder i deres bøger. Eksempelvis indeholder købmandsregnskaber utrolig

mange oplysninger om kundernes indkøb; virksomhedernes lønningsregnskaber rummer informationer om alle de ansatte, og ind- og udlånshovedbøger i bank- og sparekasser er spækket med informationer om kundernes økonomiske forhold. Efterfølgende fik deltagerne lejlighed til at selv at studere en række fremlagte eksempler. Det gav anledning til nogle gode arkivfaglige diskussioner, der sluttede begge seminarer på fin vis.

Forfatteren er seniorforsker ved Erhvervsarkivet og var arrangør af seminarerne.

Danske erfaringer med onlinebestilling af arkivalier

Anders Sode-Pedersen

Statens Arkiver har siden juni 2010 tilbudt brugerne onlinebestilling af arkivalier via Daisy. Rent faktisk skal alle arkivalier bestilles på denne måde i Rigsarkivet, mens onlinebestilling i Erhvervsarkivet og Landsarkivet for Fyn kun omfatter de dele af samlingerne, der er færdigregistreret i Daisy. I Landsarkiverne i Nørrejylland og Sønderjylland kan brugerne indtil videre vælge, om de vil bestille arkivalier online, eller om de vil udfylde en god gammel bestillingsseddel i hånden.

Bestilling af arkivalier foregår ved at brugerne fremsøger den ønskede pakke i Daisy, logger ind på deres brugerprofil, og angiver læsesal samt den dato de ønsker at benytte arkivalierne. Bestillinger lagres i Daisy, og brugeren får automatisk kvittering for Statens Arkivers modtagelse af bestillingen. Er arkivalierne udlånt til en anden bruger, sættes bestilling i kø. Kan bestilling ikke gennemføres, fx hvis der først skal søges om særlig adgang til arkivalierne, afvises bestilling og bruger modtager mail om dette. Når bestillingen er godkendt, udskrives automatisk bestillingsseddel fra relevant printer, og med bestillingsseddel i hånden kan en arkivmedarbejder gå ud i magasinet og hente arkivalierne.

Når arkivalier ankommer til læsesal, scannes pakkens stregkode

og dens nye placering på læsesalen, og brugeren modtager automatisk mail om, at arkivalierne nu er klar til benyttelse. Brugerne kan desuden følge status på deres bestillinger i deres brugerprofil, og her kan de også forlænge reservationsperioden i op til tre måneder samt genbestille arkivalier, de tidligere har lånt.

Siden ibrugtagning i 2010 er der indløbet ca. 137.000 arkivaliebestillinger, hvoraf knap 7 % af bestillingerne har måttet afvises, primært fordi arkivalierne kræver særlig adgangstilladelse, eller ikke kan udlånes til lige netop den læsesal, hvor brugeren ønsker at benytte arkivalierne. I Danmark kan brugerne, udover Statens Arkivers fem egne læsesale, vælge mellem 33 eksterne læsesale fra Nuuk i Grønland til Rønne på Bornholm.

Erfaringerne med onlinebestilling har været overvejende positive, men som ved alle nye tiltag har der naturligvis også været kritiske røster og nye udfordringer. Det har ikke været muligt at spore nogen ændring i antal bestillinger, da den

www.daisy.sa.dk

samlede mængde af bestillinger har været faldende de sidste 10 år. Rigtig mange brugere er især glade for, at det nu er muligt at bestille arkivalier døgnet rundt uden først at møde op på arkivets læsesal. Efter påskeferien lå der fx over 300 bestillinger og ventede på behandling. Andre brugere, især brugere der ikke er så IT-vante, er derimod utilfredse med at bestilling skal foretages via Daisy.

Ændringer for brugerne giver også ændringer for medarbejderne i Statens Arkiver. Bestillinger uden for åbningstiden giver straks arbejde til medarbejderne, når de møder om morgenen på arbejde, og brugere med få IT-kompetencer, giver flere eller hvert fald andre vejledningsopgaver på læsesalene. Ligeledes fordrer systemet også en anden disciplin af medarbejderne, da pakker-

De danske amtskommuners papirarkivalier færdigafleveret

Christian Larsen

nes placering skal registreres ved strekkodescanning, hvilket også kræver tilvænning.

Onlinebestilling giver også anledning til "spøgelsesbestillinger", hvor brugeren aldrig møder op på læsesalen og benytter arkivalierne, og det hænder også at brugere i deres iver kommer til at bestille de forkerte arkivalier. I forhold til tidligere hvor folk på en håndskreven bestillingsseddel kunne bestille arkivalier, der slet ikke eksisterer eller udfylde bestillingssedler på en måde, så det var vanskeligt at fremfinde arkivalierne, kan brugerne nu kun bestille arkivalir, der rent faktisk eksisterer, og bestillingerne indeholder nu altid de rigtige informationer, så pakkerne altid kan findes. Onlinebestillingssystemet var også en kæmpe hjælp i forbindelse med flytningen af arkivalier fra gamle fjernmagasiner og Landsarkivet for Sjælland til Rigsarkivets nye højlagermagasin.

Generelt giver systemet en meget bedre bestandskontrol, og i slutningen af april måned bliver denne bestandskontrol, og systemet i øvrigt voldsomt forbedret, når vi helt dropper papirbestillingssedler, og medarbejderne i stedet tager håndterminaler med bestillingssinformationer med ud i magasinet for at ekspedere arkivalierne.

Forfatteren er chefkonsulent og sektionsleder i Rigsarkivet.

Statens Arkiver har netop modtaget den sidste portion af arkivalier fra de nedlagte danske amtskommuner. Det var 296 arkivæsker med vejsager fra Vestsjællands Amtskommune. Dermed når omfanget af den samlede aflevering fra amterne op på 21 hyldekilometer papirarkivalier.

De daværende 13 danske amtskommuner (län eller fylker) blev ved en omfattende struktur- og kommunalreform i 2007 nedlagt, og deres opgaver overgik til staten, til fem nye regioner og til 98 nye kommuner. I den forbindelse afleverede amtskommunerne deres papirarkivalier til og med 1993 og alle deres digitale arkivalier til Statens Arkiver. Papirarkivalierne 1993-2006 blev placeret i fem midlertidige arkivinstitutioner, der blev bestyret af regionerne. Mellemarkiverne var meget anvendt de første år, men derefter faldt udlånet. Derfor blev det besluttet at nedlægge mellemarkiverne med udgangen af 2011 og at aflevere de bevaringsværdige papirarkivalier til Statens Arkiver.

Afleveringen af 11 hyldekilometer bevaringsværdige papirarkivalier blev gennemført som et tværfentligt projekt mellem staten og regionerne. Mellemarkiverne stod for arbejdet med at klargøre arkiverne til aflevering. Arbejdet skete efter en projektplan, som Statens Arkiver havde udarbejdet. Projektplanen indebar, at de mange ar-

kivalier skulle afleveres i løbet af kun ni måneder til Statens Arkivers afdelinger i København, Odense, Aabenraa og Viborg. Det stillede store udfordringer både til mellemarkiverne og til Statens Arkiver, men projektet forløb efter planen. Hovedparten af arkiverne blev afleveret til Statens Arkiver til den aftalte tid og uden problemer, og der var kun små forskydninger i forhold til projektplanen. Afleveringen må derfor betegnes som et vellykket tværfentligt projekt.

De danske amtskommuner var i årene mellem de to kommunalreformer i 1970 og 2006 rammen om det regionale politiske liv. Amtskommunerne havde stor berøring med mange mennesker, og de spillede en central rolle i perioden 1970-2006. De havde ansvaret for de opgaver, som krævede et stort befolkningsunderlag. Der var tale om store og væsentlige opgaver som sygehusene og psykiatrien, de større landeveje, natur- og miljøbeskyttelse, de lokale trafikelskaber, handicapinstitutioner og uddannelsesinstitutioner som gymnasier, højere forberedelseseksamen og social- og sundhedsassistentskolerne (sosu-uddannelserne). Derfor er det en vigtig begivenhed, at amtskommunernes omfattende arkiver nu er sikret for beskrivelsen af den lokale Danmarkshistorie i slutningen af det 20. århundrede.

Forfatteren er seniorforsker og arkivar ved Rigsarkivet, København.

Gemensamt system för elektronisk

Pertti Hakala

Statsmakten i Finland har redan länge strävat efter större enhetlighet i de informationssystem som används inom den statliga och kommunala förvaltningen. Målet har varit ett gemensamt IT-system för statsförvaltningen, ett för den kommunala och ett för hälsovården, enligt de riktlinjer som ingår i statsrådets [regeringens] principbeslut 2006 och 2007 om utveckling av den statliga förvaltningens IT-verksamhet 2006-2011. Eftersom statsförvaltningen förväntas övergå till elektronisk hantering och upphöra med arkivbildningen på papper 2014/2015 har ett av spetsprojekten inom programmet för utveckling av gemensamma informationssystem gällt dokumenthantering och arkivering. Det s.k. VALDA-projektet [av fi. VALtion Dokumenttihallinta ja Arkistointi, sv. Statens dokumenthantering och arkivering] förväntades resultera i ett färdigt system 2009, men har nu nått vägs ände. (Beträffande VALDA se även NA 3/2007, s. 164.)

En lång process med många skeden

Projektet startade vid Finansministeriet, som svarar för utveckling-

en och styrningen av statens IT/ICT-funktioner. Ministeriets projektförstudie blev färdig 31.5.2007, justerades något på basis av begärda utlåtanden och därefter vidtog arbetet med definierandet av funktionella kriterier för ett system för statens dokumenthantering och arkivering. En särskild projektgrupp tillsattes för ändamålet. Själva anskaffningen av informationssystemet sköttes av statliga anskaffningsbolaget Ab Hansel i två faser: det första offertskedet gällde programvaran för dokumenthanteringen och för en metadatabas, det senare de funktionaliteter för användargränssnittet som nämnda projektgrupp definierat.

Medan offertskedet ännu pågick överfördes VALDA-projektet 1.2.2009 till den nya IT-servicecentral för staten som inrättats vid Statskontoret, en myndighet som lyder under Finansministeriet. Besluten om anskaffning och ingående av avtal var därefter Statskontorets sak. Organiseringen av statens IT-servicecentral tog dock tid p.g.a. lagstiftning, personalrekrytering och regionaliseringsutredningar. Valet av pilot för introduktionen av systemet, de nya regionförvaltningsmyndigheter som ersatte de tidigare länsstyrelserna, innebar att det skulle tas

i bruk på ett komplicerat sätt vid en myndighet som hade många uppgifter, vilket i sin tur krävde åtskilliga konverteringar. Allt detta var ägnat att fördröja VALDA-projektet.

Mer resurskrävande än väntat

Valet av underlag för VALDA-systemet föll på IBM:s Filenet och det mödosamma utvecklandet av basfunktionaliteter kunde därefter inledas. Samtidigt vidtog identifieringen och klassificeringen av processer och funktioner för ärendehanteringsdelen. Arbetet övervakades av en styrgrupp där flera ministerier och Statskontoret samt Arkivverket var företrädare. I gruppen ingick även en representant för regionförvaltningsmyndigheten i Lappland p.g.a. dessa myndigheters roll som pilot vid införandet av VALDA.

I det skede då styrgruppen utsågs hade budgeten överskridits och uppföljningen av kostnader var förknippad med problem. Projektplanen skulle övervakas, förändringar i tidtabeller, kostnader och innehåll skulle godkännas och arrangemangen kring införandet av systemet (jämfte marknadsföring och stöd-tjänster) skötas. Alla dessa uppdrag anförtröddes nämnda grupp, som även skulle ta ställning till den vägkarta som inbegrep en femårsplan

dokumenthantering och arkivering

SKROTADES

för introduktionen av VALDA.

Version 1.0 av VALDA-systemet togs i partiellt bruk vid regionförvaltningsmyndigheterna av ca 190 anställda fr.o.m. årsskiftet 2010/2011. De utgjorde endast en bråkdel av de ca 60 000 användare som man ursprungligen räknat med och som man bl.a. skaffat 150 dyra serverstationer för.

Arkivverkets krav blev beaktade

Vid utvecklingen av nästa version, VALDA 1.2, beaktades Arkivverkets SÄHKE 2-normer (se NA 2/2010 s. 57) beträffande organisationers uppgiftsklassificering. VALDA 1.2 verkställde därmed Arkivverkets föreskrifter och bidrog även till de nya förfaringssätt inom elektronisk dokumentförvaltning som informationsförvaltningslagen förutsatte (beträffande denna lag, se NA 1/2012 s. 18).

Eftersom den lägsta klassificeringsnivån inbegrep hanteringsprocessen med tillhörande metadata uppfyllde VALDA 1.2 kraven i SÄHKE 2-normen för eABP:s del. Funktionaliteterna för överföring till VAPA-systemet (för mottagning och förvaring av material i elektronisk form vid Arkivverket) hörde också till standardegenskaperna hos VALDA 1.2.

Uppgiftsklassificeringen i VALDA-systemet var enligt Arkivverket en lämplig utgångspunkt för arbetet med en allmän uppgiftsklassificering för hela den offentliga förvaltningen. Arkivverket framhöll i sitt utlåtande 31.8.2011 att en sådan redan länge behövts för utvecklingen av informationsförvaltningen.

Marknadsföring och abrupt slut

Marknadsföringen av VALDA-systemet till de statliga myndigheterna fortsatte ännu senhösten 2011, med papperslös hantering, enhetligare förfaringssätt, bättre uppföljningsmöjligheter och interaktiv kontakt med medborgarna som främsta försäljningsargument. (De statliga myndigheterna var inte förpliktigade att ta i bruk VALDA.) Resultatet förblev dock magert.

I mars 2012 drog Finansministeriet (som fått en ny ICT-chef) sina slutsatser. Ministeriet konstaterade 8.3.2012 att utvecklingen av VALDA försenats, varför en del förvaltningsgrenar och ämbetsverk gått in för att utveckla egna ersättande lösningar. Höga förväntade brukskostnader och uteblivna kunder var en oacceptabel ekvation, som förvärrades av att licensperioderna höll på att gå ut. Därmed var det bara att bita i det sura äpplet och lägga ner projektet.

Att utvecklingsarbetet delvis var på hälft ännu efter fem år bidrog också till beslutet.

Debatt och massmedialt intresse

VALDA-projektets uppgång och fall har noterats även i massmedia, som börjat visa allt större intresse för de utdragna och kostsamma IT/ICT-projekten i offentlig regi. Såväl tidningarna som etermedierna har i kritiska ordalag kommenterat arbetet med det riksomfattande elektroniska hälsoarkiv som inte ännu är färdigt. (Arbetet har pågått sedan 2006 och kostnaderna beräknas stiga till 400-500 miljoner euro.) Prislappen för VALDA:s del är "endast" 9 miljoner euro, men rapporteringen har varit likartad med kritiska omdömen från Statens revisionsverk som krydda.

Frågor har också väckts kring statens beredskap och färdigheter som beställare av IT/ICT-tjänster, där en del debattörer påtalat godtrogenhet och otydlighet. Samma debattörer har ifrågasatt det vettiga i att låta projekten fortsätta även då utsikterna att det blir något annat än en vante är minimala – och följaktligen har de berömt det modiga beslutet att blåsa av VALDA-projektet.

Nytt Eldorado

i Sameland för forskningen

Suvi Kivelä

Samearkivet öppnade sina dörrar i Enare i finländska Lappland. I likhet med förebilden, Samearkivet i norska Kautokeino hör också det finländska Samearkivet till Arkivverket och är administrativt en del av Riksarkivet.

I Riksarkivet tillhör Samearkivet Ansvarsområdet för forskning och

utveckling (beträffande Arkivverkets organisation, se NA 1/2012 s. 16). Arkivets viktigaste uppgift är att främja sameforskningen. Uppgiften är krävande eftersom forskningen är koncentrerad till orter som i geografiskt hänseende befinner sig långt från Enare: universitetsstäderna Helsingfors, Uleåborg och Rovaniemi. Samearkivet vill dock digitalisera arkiv med sameanknytning, skapa ett nätverk av kontakter

med universitet och forskare och informera aktivt om material som rör samerna. Materialet i Samearkivet kan erbjuda en grund för forskning inom många områden, från etnologi och religionsvetenskap till historia, juridik, språkvetenskap och geografi.

Samearkivets ledande tanke är att öka den historiska kunskapen om samerna, och följaktligen också att stärka den samiska identiteten.

■ Samekulturcentret Sajos vid Juutua älv i Enare kyrkby utgör centrum för den samiska förvaltningen och kulturen i Finland. Sajos är också ett hus där mycket händer, ett kongresscenter och en plats för möten. EU:s fond för regionutveckling har bidragit till finansieringen av byggnaden med 5 miljoner euro. Foto: Heidi Mustajoki.

■ De utställda dokumenten och i synnerhet skolornas arkiv väckte stort intresse. Foto: Heidi Mustajoki.

Man vill göra också andra än samer medvetna om samerna är det enda ursprungsfolket i Finland.

Mer resurser för digitalisering

Utredandet och sammanställandet av information om myndighets- och privatarkiv i olika arkivinstitutioner som belyser samisk historia och kultur hör följaktligen till Samearkivets första uppgifter. Eftersom det inte från förut finns något samlingsställe för samearkiv, därifrån de nu kunde flyttas till det nya Samearkivet, är det viktigt att digitalisera så mycket som möjligt av samematerialet i de olika arkiven.

Digitaliseringen vid Riksarkivet i Helsingfors gör materialet tillgängligt via Arkivverkets webbtjänster. Enligt ett beslut vid Arkivverket kommer de myndighetsarkiv från sameområdena som i dag förvaras i Uleåborgs landsarkiv att ha förtur vid digitalisering. Ett fåtal arkiv (från

t.ex. länsmansdistrikt) har redan digitaliserats, men det stora flertalet relevanta arkivhelheter väntar fortfarande på digitalisering.

Resurser har i någon mån använts redan i år för digitaliseringen, men betydligt mer behövs inom en nära framtid ifall arbetet skall kunna fortgå och förhoppningsvis även påskyndas. Arkivverket innehar också ett antal betydande person-, släkt- och föreningsarkiv som inte kan överföras till Enare, men som ändå säkert skulle väcka intresse och utnyttjas av invånarna i trakten. Digitaliseringen av detta material får dock vänta, än så länge. Samearkivet försöker få tag på finansörer för digitaliseringsprojekten, för att få det värdefulla materialet kostnadsfritt tillgängligt för all intresserad.

Det centrala läget är en fördel

Digitaliseringen är ett modernt och viktigt sätt att främja sameforsk-

ningen, men Samearkivet kommer utan tvivel även att finna sin plats i lokalsamfundet i Enare. Det är i symboliskt, andligt och kulturellt hänseende viktigt att de arkiv som gäller samerna förvaras på samiskt område. Förhoppningsvis kommer Samearkivet att väcka förtroende och framstå som en närstående institution vilket skulle sänka tröskeln för överlåtelse av lokalinvånarnas arkiv. Tidigare var avståndet från Enare till närmaste arkiv (Uleåborgs landsarkiv) drygt 550 kilometer.

Utrymmena i det splittrerna Samearkivet förslår säkert för de kommande åren: än så länge gapar närmare 2 000 hyllmeter tomma, och knappt 20 hyllmeter innehåller material som blivit överfört från i första hand Uleåborgs landsarkiv och Riksarkivet.

Under Samearkivets första månader har främst föreningar och organisationer varit aktiva. För-

■ Skoltsamernas arkiv med ett drygt trettio-tal urkunder fr.o.m. 1601 om de rättigheter till fiske och jord som skolterna i Suenjol (fi. Suonikylä) hade var länge förvarat i detta fodral av furu. Arkivet överläts 1942 till Riksarkivet, som lämnat det vidare till Samearkivet för att förvaras där. Foto: Heidi Mustajoki.

handlingar har förts med flera olika medborgarorganisationer om överlåtelse av arkiv, och några avtal är redan klara. Samearkivet har i samarbete med Riksarkivet också hållit en första grundkurs i arkivvård för de föreningar som verkar i sameområdet. Av de arkiv som överläts till Samearkivet kommer merparten även i framtiden att vara privatarkiv eftersom myndighetsarkiven med undantag av Sametingets och Utbildningscentralens för sameområdet arkiv fortfarande överläts till Uleåborgs landsarkiv.

Samearkivets läge i hjärtat av det finländska sameområdet har sin betydelse och är också ägnat att främja kännedomen om arkivet. Till mina viktigaste uppgifter som anställd vid Samearkivet hör att främja de lokala invånarnas insikt om arkivens betydelse och berätta om möjligheterna att använda dem. Lokala media har på ett berömligt sätt uppmärksammat Samearkivet, bl.a. genom flera inslag i press, radio och TV.

Det faktum att Samearkivet verkar i det nyinrigda Samekulturcentret Sajos omedelbara grannskap i samma byggnad gör det förstås betydligt mer sannolikt att besökarna även hittar fram till arkivet. Förhoppningsvis stöter man i framtiden i

Samearkivets forskarrum på t.ex. elever från den närbelägna Utbildningscentralen för sameområdet som studerar det samiska språket och den samiska kulturen, släktforskare samt personer som är intresserade av lokalhistoria. Forskarrummet har tillgång till samma webbtjänster som Arkivverkets övriga enheter. Fjärrlån förmedlas också från och till Arkivverkets andra enheter.

Samearkivets centrala läge ger goda möjligheter till knytande av kontakter och skapande av nätverk, med andra lokala minnesorganisationer som partner och föremål för stödåtgärder. Till Samearkivets grannar i huset hör även Samebiblioteket, och i samma by finns Samemuseet Siida, ett statligt specialmuseum, men också ett populärt resmål. Med tanke på framtiden kommer de gränsöverskridande kontaktnätverken att ha stor betydelse, eftersom samerna lever på fyra olika staters områden och är föremål för forskning även i Sverige, Norge och Ryssland.

Republikens President deltog i öppningen av Sajos

Samekulturcentret Sajos invigdes den 3 april. Bland de drygt 300 in-

bjudna gästerna var även Republikens President Sauli Niinistö med maka. Evenemanget inleddes med en festgudstjänst på de fyra officiella språk som talas i Enare (finska, nordsamiska, enaresamiska och skoltsamiska). Från kyrkan sökte sig festfolket till kulturcentret Sajos auditorium, där talen och musikprogrammen fortsatte sent in på kvällen.

Under invigningsfesten höll även riksarkivarie Jussi Nuorteva ett intressant tal och överlät till Samearkivet dokument som stadfäst skoltsamernas rättigheter, för förvaring. Skoltsamernas arkiv innehåller ett antal urkunder fr.o.m. 1601, vilka stadfästs av ryska tsaren. Dessa stadfästelsebrev (s.k. gramota) ansluter sig till de rättigheter till fiske och jord som skolterna i Suenjol (fi. Suonikylä) i Petsamo haft. Nästa dag höll Sajos öppet hus, varvid besökarna kunde bekanta sig med detta arkiv och Samearkivets verksamhet.

Skribenten är forskare vid Samearkivet i Enare.

■ Bland det utställda materialet finns också handlingar som belyser släkten Nobels fastighetsinnehav på Karelska Näset, söder om Viborg, och en byst i biskviporslin av innehavarinna Edla Nobel (f. Collin). Hon ägde Kirjola gods från 1890-talet till sin död 1921. Godsets corps de logis sprängdes 1940. Foto: Matti Tiisanoja.

Affischutställning

kring familjen Nobel i Ryssland

Pertti Hakala

En affischutställning om familjen Nobel i det ryska kejsardömet öppnades i Riksarkivet 29.3.2012. Den ger en täckande bild av familjemedlemmarnas verksamhet på olika områden och glömmer inte att lyfta fram humanitära och vetenskapliga insatser. Utställningen har producerats i S:t Petersburg av professor Arkadij Melua som utrett familjen

Nobels verksamhet i Ryssland från 1830-talet fram till 1917 års revolutioner.

Uppfinningar från dynamit till oljeledning

Den första medlemmen av släkten Nobel som nått en betydande position i Ryssland var Immanuel Nobel, som flyttade från Sverige via Finland till S:t Petersburg 1838. Han uppfann och utvecklade en mina som väckte kejsar Nikolaj I:s intresse

vilket kom att leda till uppkomsten av en omfattande maskin- och vapenindustri.

Av Immanuel Nobels söner är dynamituppfinnaren och entreprenören Alfred den mest kända. Han stadgade i sitt testamente att avkastningen av hans samlade förmögenhet skulle utdelas som pris till personer som främjat mänsklighetens sak. Också han verkade länge i Ryssland, och utvecklade på 1860-talet sprängämnen i S:t Peters-

burg, men slog sig sedan ner i Paris.

Då var hans bröder Ludvig och Robert redan framgångsrika entreprenörer i Ryssland inom maskin-, olje- och vapenindustrin. Deskapade ett företagsimperium med stödjepunkter och produktion i hela det ryska kejsardömet. Oljetankfartyget, oljecisternen och oljeledningen (pipeline) etc. uppfanns av Nobel. Tusentals finländare, bl.a. många ingenjörer, kom att tjänstgöra vid Nobel-företagen.

Familjen Nobel tvingades lämna Ryssland efter 1917 års bolsjevikrevolution. Deras privategendom blev

nationaliserad och oljebolaget Nobel såldes till Standard Oil som ägdes av släkten Rockefeller. Oljebolaget Standard-Nobel verkade i Finland in på 1950-talet.

Ett förtiget tema

Under Sovjettiden var tystnaden total kring familjen Nobels historia som i dag väcker stort intresse. Professor Arkadij Melua, som producerat utställningen, har bl.a. verkat inom rymdforskningen och leder numera förlaget "Humanistica" i S:t Petersburg.

Till samutställningen i profes-

sor Meluas, Ryska vetenskaps- och kulturcentrets (i Helsingfors) och Riksarkivets regi har fogats en avdelning med finländska originalhandlingar: brev från medlemmar av familjen Nobel, patenthandlingar och material som ansluter sig till Nobels affärsverksamhet och jordinnehav i Finland. Flera brev har lånats ut av Svenska litteratursällskapets arkiv, och andra av medlemmar av släkten Nobel. Föremål som tillhört medlemmar av släkten eller anställda vid Nobel-bolagen kan också studeras.

Utställningen i Riksarkivet pågår till 30.6.2012.

Celebert besök i Riksarkivet

Kati Mykkänen

Den välkände ryske historikern och skådespelsförfattaren Edvard Radzinskij besökte Finland vid månadsskiftet januari-februari 2012 på inbjudan av Helsingfors Stadsteater. Edvard Radzinskij är internationellt känd för sina biografier över kejsar Nikolaj II, Sovjetledaren Stalin, munken Rasputin och kejsar Alexander II. Hans olika verk om Rysslands historia har översatts till 15 språk.

Den produktive författaren och Helsingfors Stadsteater förbereder ett intressant gemensamt projekt. Då Radzinskij blir färdig med sin nyaste bok om Stalin tar han åter itu med det projekt som för något år sedan startades i samarbete med

teaterchef Asko Sarkola, och som nu förde honom till Riksarkivet i Helsingfors. Radzinskij skall skriva ett skådespel för Helsingfors Stadsteater om den finländske kommunisten Otto Wille Kuusinen.

Vad skådespelet skall heta har inte fastslagits, men det går än så länge under rubriken "Stalin och finnen". Det kommer att fortsätta den serie av skådespel med anknytning till problematiska teman i Finlands närhistoria som framförts vid nämnda teater sedan 1999.

Texten blir färdig hösten 2012. Skådespelet "Stalin och finnen" belyser den mest kända finländska medlemmen av sovjetnomenklaturen Otto Wille Kuusinen liv och karriär. Kuusinen lyckades på ett närmast mirakulöst sätt undgå 1930-talets utrensningar och förföl-

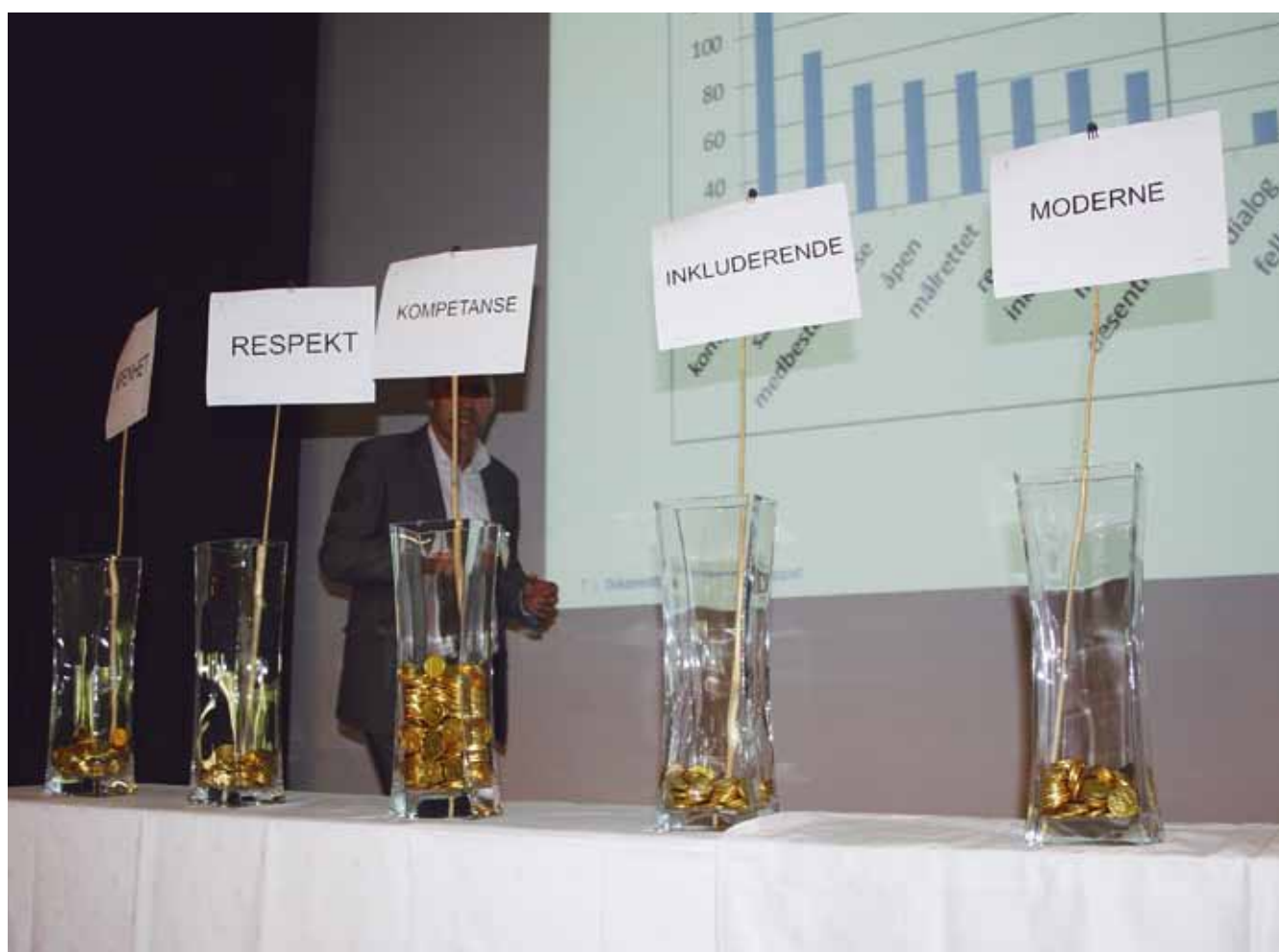
jelser i Sovjetunionen för att nå kulmen i sin karriär under Chrustjov-epoken.

I Riksarkivet bekantade sig Radzinskij med framtaget arkivmaterial om bl.a. den välkända Terijoki-regeringen, dvs. den sovjetiska marionettregering avsedd för Finland som Kuusinen ledde vintern 1939-1940 och som därefter förpassades till historiens skräpkammare. Utvecklingschef Maija-Liisa Tuomi och forskare Pertti Hakala förvisade Riksarkivet för författaren, vars många kommentarer vittnade om intresse och ironisk blick.

Skribenten är chefssekreterare vid Helsingfors Stadsteater.

■ Hvilke verdier er viktigst? Alle kunne stemme med gullpenger i disse valgurnene på personalseminaret. Foto: Odd Amundsen.

Organisasjonsutvikling i det norske arkivverket

Maria Press

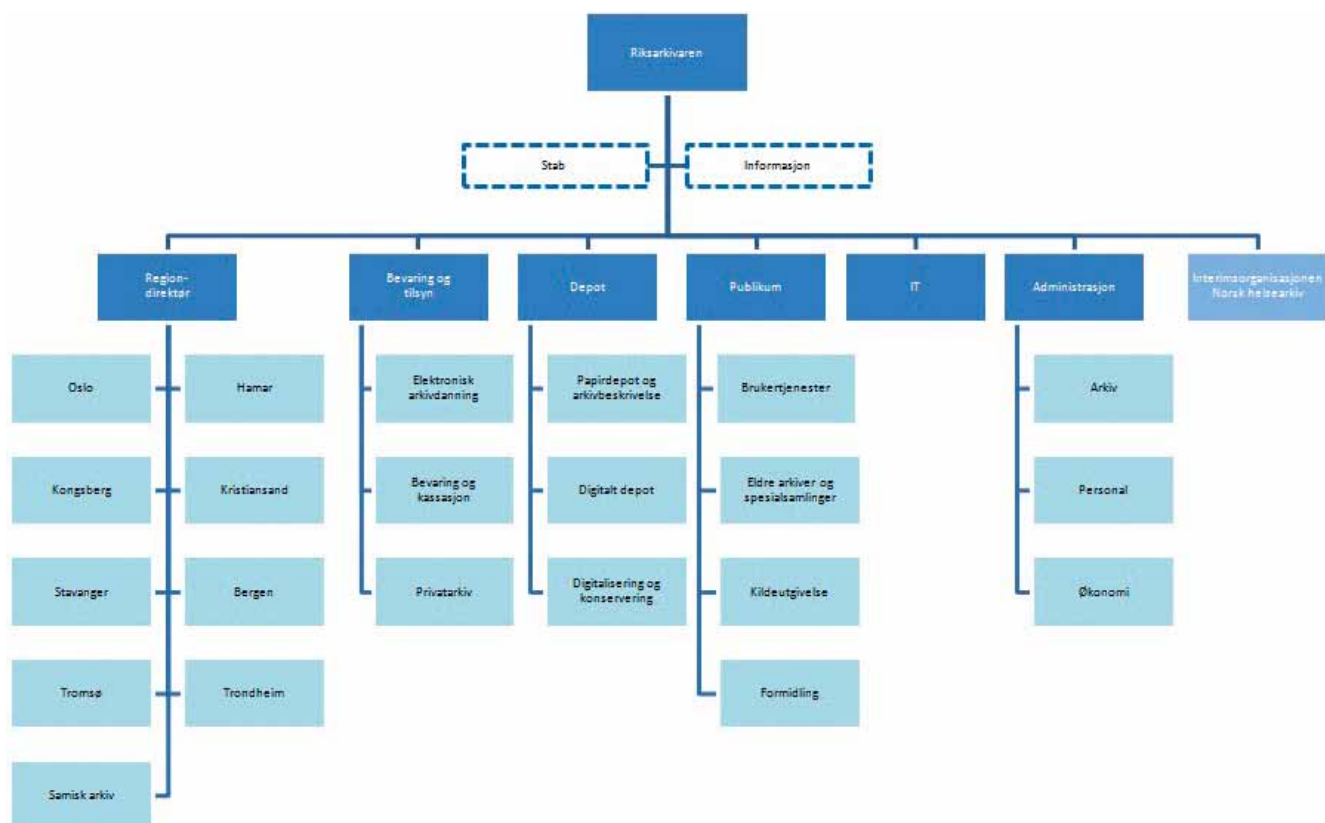
Det norske arkivverket arbeider for tiden med å utvikle sin egen organisasjon. En ny lederstruktur er vedtatt og arbeid med å utvikle hele etaten til en mer effektiv og enhetlig organisasjon er satt i gang.

Ny lederstruktur

Riksarkivaren nedsatte i 2011 en gruppe som skulle utarbeide forslag til en ny strategisk ledelse i Arkiv-

verket. Gruppen leverte et forslag som har blitt diskutert og drøftet av ledere og fagforeninger og som alle ansatte dessuten har hatt anledning til å kommentere per e-post. 16. desember vedtok Riksarkivaren den nye ledelsesstrukturen med utgangspunkt i utredningsgruppens forslag. Forventningene til den nye ledelsen, slik det ble nedfelt av ledere og medarbeidere, er at den skal bli mer handlekraftig, effektiv, og bedre kunne fremme samarbeidet i etaten, dessuten at den skal bli

mer synlig utad og være nytenkende. Bakgrunnen for omorganiseringen er behovet for på en effektivere måte å kunne møte de utfordringene som arkivverket kan vente i framtiden: skiftende økonomiske konjunkturer, det digitale samfunnets alle utfordringer, nye brukermønstre, nye forventninger hos publikum på våre tjenester og opprettingen av sentralarkivet på Tynset, for å nevne noen. Arkivverkets nye ledersjikt har med dette blitt betydelig slanket. Tidligere besto ledelsen av

Riksarkivaren, 18 ledere, deriblant alle avdelingsdirektørene i Riksarkivet og samtlige statsarkivarer. Den nye ledelsen vil bestå av Riksarkivaren og 6 ledere. Dette har man fått til gjennom å etablere en ny stilling som regiondirektør. Denne vil representere alle statsarkivene og Samisk arkiv i ledelsen. Dennes oppgave blir blant annet å føre fram statsarkivenes perspektiv og fremme samarbeid i etaten. Det er også opprettet en ny stilling som

administrasjonsdirektør med flere underliggende seksjoner. De nye stillingene er utlyst, men de nye direktørene har ikke tiltrådt ennå. De vil bli presentert i neste nummer av Nordisk arkivnyt. Den nye organisasjonen vil bli gjeldende når de nye direktørene er på plass.

Organisasjonsutviklingsseminar med Oscarutdeling

I forlengelsen av vedtaket om ny ledelsesstruktur ble det arrangert

et organisasjonsutviklingsseminar for hele etaten innenfor rammene av Norsk arkivseminar. 250 av Arkivverkets 304 ansatte var til stede på seminaret den 18.-19 april på et konferansehotell på Gardermoen. Seminaret var meget velorganisert og påkostet. Det ble innledet av musikeren og mediakjendisen Wolfgang Plagge, som i en time ga et spennende foredrag. Han viste i ord og toner hvordan han har brukt middelalderfragmenter fra arkivene

■ 250 kolleger diskuterte verdier og lederskap på Norsk arkivseminar.

Foto: Odd Amundsen.

■ Henrikprisen for beste film (oppkaldt etter Norges første riksarkivar Henrik Wergeland) ble delt ut under Oscarslignende forhold under festmiddagen. Foto: Odd Amundsen.

til å komponere ny musikk, og ga oss også interessante innfallvinkler til musikkhistorien. Man kan si at hans foredrag ble en allegori over hvordan små fragment kan føyes sammen og skape noe helt nytt – noe som vel også var en av tankene bak selve seminaret...

Etter at Plagge bokstavelig talt hadde slått an tonen, kunne Riksarkivar Ivar Fønnes forklare at dette seminaret skulle handle om samspill, og at det var oppstarten på en prosess som skal gå gjennom 2012-13 der vi under ledelse av et konsulentfirma skal arbeide med å utvikle vår egen organisasjon.

I forkant av seminaret hadde alle ansatte blitt oppfordret til å fylle ut en arbeidsmiljøundersøkelse. Resultatene av den ble brukt som grunnlag for seminaret. Undersøkelsen viste blant annet at de fleste opplever stor autonomi i arbeidet,

noe som er positivt, men at vi samtidig er dårlige på oppfølging. Enda et resultat av undersøkelsen var at vi må bli flinkere til å dele kunnskap og samarbeide med hverandre på tvers i etaten. Alle arkiv og seksjoner hadde også fått i oppdrag i forkant av seminaret å produsere en tre minutter lang film om sin egen virksomhet. Tanken var at filmene skulle gi innspill til verdidiskusjonene på seminaret. De ca. 30 filmene ble seminarets høydepunkter og viste, om ikke annet, at det finnes godt om kreativitet i vårt Arkivverk!

Konsulentfirmaet ledet seminaret med fast hånd, og i to dager diskuterte vi hvilke verdier vi mener skal ligge til grunn for organisasjonen og hva medarbeiderskap og godt lederskap innebærer. Arbeidsøktene på seminaret besto av en god blanding av aktiviteter i plenum og arbeid i grupper. De tre verdiene som

vi etter mye tankevirksomhet ble enige om at vi skulle arbeide videre med ble: samarbeid, målrettethet og kompetanse.

Under festmiddagen ble det stortilt Oscarutdeling, med priser til de beste filmene. En jury fra Norsk filminstitutt hadde utsett de to vinnerne som ble Riksarkivets privatarkivavdeling og Riksarkivets konserveringsavdeling. To vakre medarbeidere fra Riksarkivets personalavdeling – Nina Dudek og Hilde Stenberg agerte Oscarsutdelere og opptrådte til stadighet i nye matchende kjoler, og den mannlige oscarsutdeleren Øyvind Kruse i like matchende slipser.

Seminaret vil bli fulgt opp i år og neste år med arbeid lokalt i statsarkivene og Riksarkivet, under ledelse av det innleide konsulentfirmaet.

■ Gjennom å skanne en QR-kode med mobilen havner man rett på Riksarkivets utstillingsblogg med ekstra informasjon om de utstilte dokumentene. Foto: Runhild Seim.

QR-koden

– lynkjapp vei til virtuelle rom

Bård Alsvik

Kan man spise en QR-kode? Spørsmålet dukket opp da Riksarkivet åpnet sin fjerde utstilling med skatter fra arkivet på selve skuddårsdagen. Selvfølgelig kan man det, men man har lite bruk for den når den har passert magesekk og tarm og kommer ut som noe unevnelig som ikke bør stå på trykk i dette bladet. Gode var de i hvert fall, cupcakes dandert med QR-koder som ble servert i forbindelse med åpningen. Noen tok fram telefonen og skannet kodene på kakene, før de ble spist, og oppdaget at kodene pekte til Riksarkivets utstillingsblogg. Der finner man hvert

enkelt dokument i utstillingen, og i utstillingen har naturligvis hvert dokument en QR-kode.

QR-kodene gjør det altså mulig å "ta med seg" utstillingen hjem. Vi har benyttet en egnet bloggapplikasjon – tumblr – et gratis verktøy som gir en lekker visning også på håndholdte dupperingser som smarttelefon og lesebrett. Hvorfor gjør vi dette? Jeg skal komme tilbake til svaret, men la oss først se nærmere på fenomenet QR-kode.

Hot sak i Japan

QR-koden er ingen ny oppfinnelse. Vi må tilbake til 1994, til Japan, der en ansatt i ett av Toyotas datterselskaper skapte koden med den

hensikt å kunne kode og skanne varer på bedriftenes lager raskt og effektivt. Etter hvert som den vanlige forbruker i Japan fikk seg mobiltelefon som kunne skanne QR-koder, bredte bruken av dette om seg, og særlig innen markedsføring har japanerne trykket kodene til sitt bryst. I dag har nesten hver eneste japaner en QR-kode-leser på sin smarttelefon, fordi alle store og små foretak bruker kodene aktivt for å pence forbrukere og andre inn på sine nettsider. Noen vil nok mene at japanerne går for langt når de nå har utstyrt det første minnesmerket etter tsunamien i 2011 med en QR-kode. Den hurtigresponderene koden sender deg til en video som viser den lille

■ Riksarkivets formidlingsseksjon bruker QR-koder flittig. Ved lanseringen av utstillingen "Skatter fra arkivet" beviste man at kodene også går å spise! Foto: Runhild Seim.

■ Gjennom å skanne en QR-kode med mobilen havner man rett på Riksarkivets utstillingsblogg med ekstra informasjon om de utstilte dokumentene.

byen Kamaishi før bølgen og i det den skyller inn over land.

Hvis du tenker etter, hvor mange QR-koder ser du rundt deg i dag, i Norge, og hvor mange så du for ett år siden? Du finner den på melkekartongen, i boligannonser og i enkelte jobban annonser, og de dukker opp stadig nye steder. Men det er langt fra japanske tilstander. For ett år siden, så du dem nesten ikke i det hele tatt. QR-koden er først og fremst et nyttig markedsføringsverktøy. En hovedregel innen markedsføring er at budskapet må oppfattes umiddelbart. I Vesten har QR-kodene vært nærmest ukjente for den vanlige forbruker. Bruken av dem krever en smarttelefon med en app som kan lese koden. Den store massen av japanske forbrukere er teknologisk sett flere hestehoder foran oss. Først når flertallet av norske forbrukere eier en smarttelefon og vet det å bruke den, kan QR-kodene vinne innpass hos oss i større skala.

QR-kodene gir ekstra rom

Hvorfor utstyrrer vi da våre utstillinger med QR-koder? Snart er QR-kodene allmenn kjent også i Norge. Arkivene har heller ikke vondt av å fremstå som moderne, men mye viktigere: QR-kodene er en lynhurtig lenke mellom det fysiske på den ene siden og weben på den

andre. Det er begrenset hva vi kan vise og gi av informasjon i vårt 30 kvadratmeter store utstillingsrom. QR-kodene utvider rommet med de "kvadratmeterne" vi trenger. Vi kan vise "mer av det samme", vi kan gi opplysninger både for den som er litt mer nysgjerrig og for den som vil vite masse mer. Vi kan lenke opp til fotogallerier, til Digitalarkivet og Arkivportalen og til annet stoff på nettsidene våre.

Statistikk fra USA peker i retning av at QR-koder skannes mest i aldersgruppen 25-44 år. Jeg vil tro det er noe av det samme her i Norge. Dette er en aldersgruppe arkivene tradisjonelt sett har hatt problemer med å nå – man har ikke blitt gammel nok til å drive med slektsforskning, og er ikke ung nok til å ha kommet hit som skoleelev. Bruk av QR-koder, som andre teknologiske innretninger og plattformer som henvender seg til en yngre del av den voksne befolkningen, er viktige skritt i retning av å nå et nytt publikum. Riksarkivets Flickr-sider har eksempelvis overvekt av utenlandske brukere, gjerne yngre mennesker fra nesten førti nasjoner. Selv om vi skulle ønske det, så kan ikke en vanlig fotoutstilling på Arkivverkets nettside ha noen mulighet til å nå så bredt. Enda mer interessant blir det når alle disse plattformene lenkes opp til hverandre. Når en utstilling i vårt Skattkammer kan lastes ned til smarttelefonen, når QR-koder lenkes opp til Wikipedia-artikler som omhandler temaer fra utstillingen der wikipediaere i hele verden kan gå inn å oversette til sitt språk, når fotoer fra utstillingen kan ses på Flickr og arbeidet med å lage utstillingen kan følges på Facebook eller Arkivverkets hjemmeside. Ja, min fantasi stopper for øyeblikket der, og det gjør også denne artikkelen.

◆
Skribenten er leder for formidlingsseksjonen i Riksarkivet.

med

Grete Bergstrøm

Bakgrunn

En *luohti* er en samisk personjoik. Gjennom melodi og *dajahusat* (korte tekststrofer) trår et menneske fram på sin egen personifiserte måte. Å høre en venns eller bestemors joik kan derfor være en sterk opplevelse. Å komponere en *luohti* er en kunst og "den som joikes" er medeier av sin egen melodi. Innspillinger av joik i originalopptak og som kopier finnes bevart i flere offentlige institusjoner. Joikearkiver inneholder en kollektiv samisk kulturarv, men hvordan kan joik i arkiv best gjøres tilgjengelig for samiske brukere? Hvilke spesifikke etiske problemstillinger er knyttet til tilgjengeliggjøring av personjoik for et bredere publikum og til ulike behov for begrensning av tilgang?

I år 2000 tok Juoigiid Searvi (Joikernes forbund) i Norge initiativ til å undersøke behovet for å tilgjengeliggjøre joik i offentlige arkiv. Forundersøkelsen konkluderte med at behovet var tilstede. I 2005-2007 ble prosjektet Nordiskt joikarkiv gjennomført. Det resulterte m.a. i at referanser til mer enn 5000 joikinnspillinger bevart i svenske og norske offentlige arkiv ble registrert i en del database under den svenske nasjonale søketjenesten www.libris.kb.se. På finsk side ble en stor privat samling med joikopptak digitalisert. En lyttestasjon for digi-

Møte et menneskes egen melodi

Å etablere et joikearkiv som digital møteplass

taliserende samlinger på svensk side ble etablert ved Åjtte.

Sett fra et samisk brukerperspektiv er tilgangen til joik i offentlige arkiv ennå preget av en lav grad av tilgjengelighet. Fysisk sett befinner samlingene seg i stor avstand fra der joik nyskapes og utøves og de er lite tilgjengelige for andre enn forskere og spesielt interesserte.

Prosjektet - Eablering av joikearkiv

Sámi Arkiiva i Norge arbeider nå med å øke tilgjengeligheten til joik i arkiv. I 2011-2012 utviklet vi et prosjekt kalt *Eablering av joikearkiv*. I år er det i oppstartsfasen og støttet av Norsk kulturråd.

Siktemålet er å skape joikemelodiarkivet som en kreativ plattform og utvikle et digitalt rom for møter mellom tradisjon, dagens joikekunstnere og nye utøvere. Det skal være et aktivt arkiv for inspirasjon og for dokumentasjon av samtidig joik. Joikearkivet kan benyttes som en ressurs i tradisjonsutforskning, musikalsk opplæring, identitetsgranskning og til å forstå ulike sosiale relasjoner. Et samarbeid med Juoigiid Searvi ble initiert i år for å styrke det faglige grunnlaget for arbeidet.

Prosjektideen er tenkt i flere steg. I år lages et arrangement for en brukervennlig database ved Sámi Arkiiva tilpasset avspilling av digitaliserte

joikesamlinger. Der legges det inn lydfiler i mp3-format fra Arkivet etter Thor Frette, foto, navn og annen relevant og korrigert informasjon på samisk. Frette var språkforsker og på 1960-tallet laget han en privat samling med lydbåndopptak av joik fra eksisterende arkiv og egne opptak. Sámi Arkiiva tilrettela i 2011 dette lydbåndmaterialet digitalt i ulike format for varig lagring og for forbedret brukerkvalitet. Det ble også reindexert og korrigert for feil. Arbeidet ble da støttet økonomisk av Sámediggi (Sametinget) i Norge.

*En luohhti er selve
et menneskes egen
melodi.*

Per N. Hætta

Neste trinn vil være å samle inn *samtidsjoik* for å dokumentere dagens bruk og fornyelse av tradisjon, og å eventuelt legge inn digitale kopier av andre eksisterende samlinger av joikeopptak for å øke tilgjengeligheten for samiske brukergrupper.

Etiske problemstillinger

Joik i arkiv kan ikke uten videre

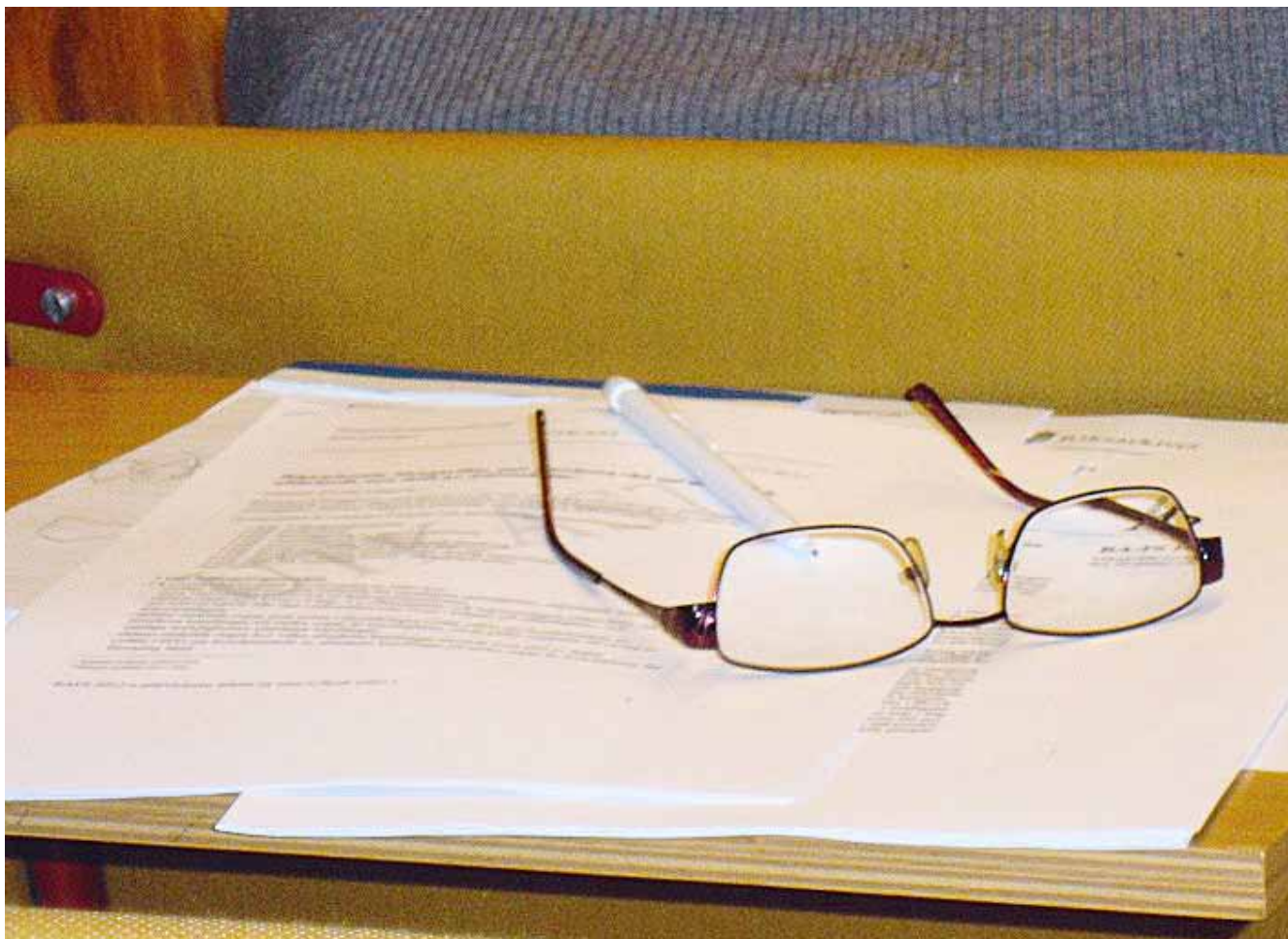
legges ut åpent på nett. Det å tilgjengeliggjøre joik i arkiv og samtidig ivareta ulike behov for å innskrenke tilgang er en utfordring. Dette angår spesielt personvern og vern av ettermæle. I noen tilfeller kan det være aktuelt å inngå avtaler for å ivareta hensynet til arkivinstitusjon, komponist, etterkommere, utøver og den "som blir joiket". Oppgaven til Sámi Arkiiva er å forvalte og tilrettelegge for god tilgang til en kollektiv samisk muntlig kulturell arv. Det gjeldende lovverket gir et vern og regulerer adgang til samisk

lydmateriale såvel som annet arkivmateriale. For ulike brukergrupper av samiske borgere er tilgang til tilgjengeliggjorte og tilrettelagte arkiver med samiske kulturarv en sentralt kulturell rettighet. I noen tilfeller må dette avveies mot behovet for regulering av hensyn til personvern og vern av ettermæle. Slike avveinger bør søke å bygge på samiske tradisjoner for skjønnsutøvelse i forhold til regulering av tilgang til personjoik i arkiv.

Les mer og besøk lytterstasjonen på www.ajtte.com

Citatet i overskriften: *Folkemusikk-halvtimen*, sendt i norsk radio først på 1960-tallet. SAMI/PA-1033 Arkivet etter Thor Frette.

Skribenten er arkivar ved Sámi Arkiiva, Norge.

■ Handläggardagarna ägde rum i Riksarkivet i Marieberg.

Foto: Martin Utvik

Tillsynshandläggardagar

– Konferens för tillsynshandläggare

Martin Utvik

Den årliga konferensen lockade ett 40-tal handläggare inom Riksarkivet, så nu inkluderar landsarkiven. Då Riksarkivet snart får en ny organisation var det här den sista konferensen i denna form. Evenemanget härstammar från början av 1990-talet, då Riksarkivets Byrån för tillsyn och rådgivning bildades. Då liksom nu är en tanke att tillsynshandläggare från hela landet träffas

och utbyter erfarenheter och idéer om tillsynsfrågor.

Till årets konferens hade ett antal myndigheter bjudits in för att tala om sina praktiska erfarenheter med arkivhanteringen. Ämnena var nya arkivredovisningen (RA-FS 2008:4) och arbetet med IT föreskrifterna (RA-FS 2009:1). Detta var mycket uppskattat av deltagarna.

Dag 2 ägnades åt de nya arkivlokalsföreskrifterna som snart ska vara klara.

Riksarkivarie Björn Jordell öpp-

nade konferensen och sade inledningsvis att tillsynen inte bör fastna i formaliafrågor utan att vi måste komma ihåg vårt viktiga uppdrag och tillsynens koppling till Tryckfrihetsförordningen (TF) och tillgängliggörandet av myndigheternas allmänna handlingar. Nya former för tillsyn bör också utvecklas. När vi nu snart har en ny organisation betonade riksarkivarien att samverkan med andra verksamheter också är nödvändig för att ta del av den kunskap som finns. Björn poängte-

■ Fikapaus under handläggardagarna.

Foto: Martin Utvik

rade att tillsynsarbetet kräver tid och ett engagemang och även löpande kompetensutveckling, då myndigheternas arkivverksamhet på bl.a. IT-området blir allt mer komplex.

Jonas Engardt som kommer tillträda tjänsten som processansvarig för tillsynsprocessen presenterade sig. Han berättade att han såg mycket fram emot uppdraget. Jonas nämnde att han kunde tänka sig att utveckla flera tillsynsmodeller, då behovet av tillsyn är stort, exempelvis att arbeta mer med utvärdering och metodik för detta. Dessutom måste tillsynen hålla en hög kvalitet och en ytterligare en fråga att arbeta med är att skapa samsyn på tillämpningsfrågor inom tillsynsområdet.

Översyn av föreskrifter

Désirée Veschetti Holmgren, Tillsynsavdelningen, talade om den nya divisionen för offentlig e-förvaltning som ju ligger nära, om än tydligt

åtskild från tillsynen, kommer att ha en tydlig strategisk roll. Föreskrifterna ska vara proaktiva så myndigheterna gör rätt från början. För att öka tydligheten och förståelsen ska bl.a. floran av generella föreskrifter renodlas, och tanken med detta är att man då slipper ha så mycket ändringsföreskrifter. Vidare kommer man att utarbeta mycket mer vägledningar för bestämda målgrupper och även anpassa dem till en modern e-förvaltning.

Praktiskt arbete med nya arkivredovisningsprinciper – arbete skapar mervärde både för arkivarierna och verksamheten

Huvuddelen av första dagen ägnades åt att de inbjudna myndigheterna pratade om sin praktiska arkivverksamhet. Detta inslag var mycket uppskattat, då föredragshållarna var väl förberedda och hade mycket kloka tankar och verkligen

bidrog med sina erfarenheter om sitt arbete.

Arkivarier vid Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU), Skatteverket och Rikspolisstyrelsen (RPS) berättade om arbetet med nya arkivredovisningen. Särskilt intressant var det att höra om vilka metoder de använt för processkartläggning av sina verksamheter. Dessutom hade arbetet resulterat att andra verksamhetsområden inom myndigheterna fått upp ögonen för vad processorientering kan ha för fördelar, bl.a. inom verksamhetsutveckling. Detta hade gett arkivarieyrket ett lyft. Alla myndigheterna berättade att de jobbat med frågorna i ca 4-5 år och att det tar ganska lång tid att kartlägga processer. Rikspolisstyrelsen berättade bl.a. att de kartlagt 200 processer. Skatteverket nämnde att det kan vara vanskligt att definiera gränserna om man arbetar med kom-

■ Sebastian Grette undervisade om arkivlokaler.

Foto: Martin Utvik

plexa verksamheter. Det måste vara överskådligt och inte för detaljerat.

Samtliga ansåg att det var nödvändigt att behöva utveckla särskilt datastöd för att klara arbetet med nya redovisningen. IFAU visade en prototyp på ett nytt datasystem för arkivredovisningen med en särskild webblösning. Därigenom kan man länka policies, styrdokument och delegationsordning direkt till arkivredovisningen. På så sätt skapas ett mervärde för hela organisationen, precis så som tanken är enligt föreskrifterna.

Praktiskt arbete med IT-föreskrifterna - tydlig strategi för arbetet viktigt och att inte försöka lösa allt på en gång

Trafikverket och SMHI berättade om arbetet med uppfylla IT-föreskrifterna, bl.a. att upprätta en stra-

tegi för bevarande. IT-arkivarien vid SMHI menade att en strategi inte behöver vara ett skrivet dokument, utan det går lika bra att ha en databas som sammanställer olika uppgiftsmängder. Vidare talades det om behovet att få med sig ledningen i arbetet och att ha tydliga visioner och metoder för arbetet. Trafikverket sade att man inte bör försöka lösa allt på en gång, utan hellre välja ett strategiskt projekt som man blir klar med. Utifrån visionen och det konkreta arbetet skapas förutsättningar för att utverka en bevarandestrategi.

Dag 2 Genomgång av nya regler om arkivlokaler

Sebastian Grette, byggnadsingenjör i Riksarkivet, som arbetat med att ta fram de nya reglerna visade på ett pedagogiskt sätt hur de är

tänkta att fungera. Deltagarna fick ta del av olika typer av dokumentation såsom brandskyddsdokumentation och planritningar. Sebastian gick igenom dem på ett mycket pedagogiskt och lärorikt sätt. Frågorna var många om bl.a. dokumentskåp då många myndigheter som utnyttjar IT-stöd helst inte vill bygga dyra lokaler. Dagen avslutades med att Suzanne Sandberg, Malmö stadsarkiv, visade bilder från hur den praktiska verkligheten ser ut när man inspekterar arkivlokaler, och vi var många som kände igen oss i hennes målade beskrivning av läckande arkivlokaler och undermåligt brandskydd.

Några tankar om dagarna

Något som vi alla deltagare kunde konstatera efter dagarna var att det gäller att våga sätta igång och arbeta praktiskt med arkivfrågorna. Detta har samtliga föredragshållare betonat. Hårt arbete ger resultat och det går inte att planera allt i minsta detalj. Vi var nog många tillsynsmyndigheter som kände att i nya organisationen ska vi vara lika aktiva och arbeta lika proaktivt som myndigheterna hade gjort.

Hur framtida konferenser kommer att se ut vet vi inte, men evenemanget är uppskattat och behövs verkligen. För många kändes dagarna inte som slutet på något gammalt, utan mer som starten på något nytt och spännande. Tillsynen går en ljus framtid till mötes, om vi är beredda att arbeta hårt för den!

Skribenten är verksam som inspektör vid Tillsynsavdelningen i Riksarkivet.

■ Idag ligger Malmö stadsarkiv på Isbergs gata 13 i Västra hamnen.

Foto: Andreas Nilsson, Malmö museer.

Malmö stadsarkiv flyttar

Maria Nordström Jarnryd

I början av 2014 flyttar Malmö stadsarkiv från sina lokaler på Isbergs gata 13 i Västra hamnen. Stadsarkivet lokaliserades i Västra hamnen i början av 1990-talet. Från att ha varit ett industriområde är Västra hamnen idag ett område med en av Malmös högsta hyresnivåer. En utveckling som skett i många städer både i och utom Norden under

senare år. Nuvarande hyreskontrakt går ut 2014. Magasinsutrymmena har vid något tillfälle haft översvämning, vilket gör att lokalerna inte är direkt lämpliga som arkivlokaler.

Nyrenoverade lokaler

Kulturförvaltningen i Malmö har tittat på olika lösningar och beslutet fattades på årets första möte med kulturnämnden. Flytten går till fastigheten Dimman 11 på Bergsgatan 20 på Möllevången. Det är

före detta tidningen Arbetets lokaler som nu blir stadsarkiv. Inflyttning sker i nyrenoverade lokaler. Enligt lokalförslaget blir det en nybyggd magasinsdel samt publika och administrativa ytor i den befintliga byggnaden. I området finns redan ett kulturutbud, till exempel Kulturhuset Mazetti, Malmö Konsthall och Folkets Park. Det kommer också att bli en biograf i samma kvarter.

■ Chefen för Landsarkivet i Göteborg, landsarkivarie Ulf Andersson invignings-
talar: "Jag ser underbara ting. Över allt
glittrar det av guld!"

■ Trängseln var stor i forskarsalen under
invigningen

Invigning

av arkivlokaler i Göteborg

**Göran Larsson &
Maria Nordström Jarnryd**

Den 16:e april invigdes Landsarkivet i Göteborgs nya lokaler av riksarkivarie Björn Jordell. Arkivarie Karl-Magnus Johansson var dagens presentatör. Landsarkivarie Ulf Andersson och professorn och arkitekten Ulla Antonsson höll tal. Arkitekten överlämnade också en biblioteksstege, precis en sådan

som finns på Ellen Keys Strand, i gåva till landsarkivet. Efter den högtidliga invigningen blev det mingel och visningar av lokalerna. De nya lokalerna smygöppnade redan i november 2011. Efter minglet övergick invigningsfirandet till 100 årsjubileum. Före detta landsarkivarien Louise Lönnroth berättade historien om landsarkivet. Det var förövrigt redan 2011 som landsarkivet fyllde 100 år.

■ Generaldirektören i Riksarkivet, riksarkivarie Björn Jordell förrättar invigning.

■
Landsarkivet nya lokaler är
härmed invigda.

Foto: Göran Larsson

Nordisk Arkivstatistik 2011

Institution	Papirarkivalier		Digitale arkivalier			
	2010	2011	Leverancer 2010	Antal TB i alt 2010	Leverancer 2011	Antal TB i alt 2011
Danmark (totalt SA)	413.222	425.582				
Riksarkivet	197.800	204.095	235	22,2	231	27,7
LA København	48.978	49.618				
LA Odense	18.803	19.607				
LA Viborg	71.343	74.432				
LA Aabenraa	19.537	20.711				
Erhvervsarkivet	56.761	57.119				
Dansk Data Arkiv	0	0				
Færøerne						
Føroya Landsskjalasavn	4.295		0	0		
Grønland						
Nationalmuseum og Arkiv	3.574	3.824	0	0	0	0
Finland (Arkivverket totalt)	195.860	190.046				
Riksarkivet	100.913	100.218				
LA Joensuu	9.872	8.980				
LA Jyväskylä	6.344	6.425				
LA S:t Michel	13.125	13.625				
LA Tavastehus	18.294	21.664				
LA Uleåborg	12.020	12.846				
LA Vasa	8.806	8.883				
LA Åbo	16.976	17.405				
Utrikesförvaltningens arkiv	9.510					
Åland						
Ålands Landskapsarkiv	3.458	4.006				
Island (totalt)	46.200	48.200	12	0,05	1	0,053
Nationalarkivet	37.600	39.500	12	0,05	1	0,053
StA Reykjavik	8.600	8.700				
Norge (totalt)	220.661	237.993	41	177		243
Riksarkivet	102.994	115.010				
SA Oslo	20.020	20.286				
SA Hamar	10.231	10.376				
SA Kongsberg	12.968	13.726				
SA Kristiansand	9.326	9.419				
SA Stavanger	15.056	15.596				
SA Bergen	13.877	15.600				
SA Trondheim	26.062	26.900				
SA Tromsø	9.352	10.218				
Samisk arkiv	775	862				
Sverige (totalt)	743.442					
Riksarkivet	200.668		17	4,076	7	4,082
Krigsarkivet	76.219	76.897				
LA Göteborg	91.892	92.666				
LA Härnösand	89.263	90.697				
LA Lund	44.700	45.487				
LA Uppsala	49.427	50.631				
LA Vadstena	55.568	56.541				
LA Visby	6.973	7.130				
LA Östersund	9.332	9.381				
Värmlandsarkiv	24.400	25.352				
StA Stockholm	76.400	77.000		11	11	11,5
StA Malmö	18.600	18.800	300			

Nordisk Arkivstatistik 2011

Institution

Personale aflønnet med

2 Personale/resourceanvendelse

Personaleresourcefordeling på virksomhedsområder
i procent af det totale antal disponible årsværk

	Egne midler Årsværk		Externe midler Årsværk		Totalt Årsværk		Tilsyn og rådgivning %		Bevaring %		Tilgængelig- gørelse %		Admini- stration %		Andet %	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011
Danmark (SA)	203,6	194,4	41,1	38,7	244,7	233,1										
Rigsarkivet	101,7	105,0	20,5	19,0	122,2	124,0	28,9	28,1	4,4	4,4	30,3	28,6	28,3	30,6	7,9	8,3
LA København	11,3	11,6	9,5	4,4	14,2	16,0	1,9	1,5	0,2	1,1	74,3	77,3	8,3	5,6	15,2	14,4
LA Odense	14,9	12,5	1,1	0,7	16,0	13,2	4,2	6,9	38,9	25,0	30,9	37,3	18,0	23,6	7,9	7,2
LA Viborg	39,4	32,7	6,5	5,6	45,9	38,2	4,0	3,0	26,9	20,6	44,7	55,2	19,5	16,1	5,0	5,1
LA Aabenraa	11,3	8,1	0,5	0,4	11,8	8,5	6,5	7,5	17,6	34,2	50,3	30,8	14,2	15,9	11,3	11,6
Erhvervsarkivet	14,3	13,7	1,6	1,0	15,9	14,6	15,4	17,7	0,2	11,8	55,7	43,1	17,8	19,1	10,9	8,3
Dansk Data Arkiv	10,8	10,9	7,7	7,6	18,4	18,5	55,0	52,5	0,0	0,0	16,6	16,4	22,9	24,5	4,6	6,5
Færøerne																
Føroya- Landsskjalasavn	5,5		3,8		9,3		19,0		23,5		20,5		32,0		4,0	
Grønland																
Nationalmuseum og Arkiv	5,0	6,2	0,0	0,0	5,0											
Finland (Arkiv- verket totalt)	283,3				283,3											
Riksarkivet	163,4				163,4		7,7				61,5		17,9		12,9	
LA Joensuu	18,2				18,2		10,2				71,1		11,8		6,9	
LA Jyväskylä	11,2				11,2		7,0				61,3		22,4		9,3	
LA S:t Michel	23,7				23,7		9,0				66,9		20,0		4,1	
LA Tavastehus	12,4				12,4		12,1				67,4		12,1		8,4	
LA Uleåborg	19,0				19,0		9,4				61,0		20,8		8,8	
LA Vasa	15,2				15,2		7,0				72,9		15,8		4,3	
LA Åbo	20,4				20,4		17,6				58,9		19,6		4,5	
Åland																
Ålands Landskapsarkiv	4,0		0,5		4,5											
Island (totalt)	40,0	38,0	17,0	8,0	57,0	46,0										
Nationalarkivet	33,0	31,0	15,0	5,0	48,0	36,0	12,0	12,0	7,0	7,0	62,0	62,0	12,0	12,0	7,0	7,0
StA Reykjavik	7,0	7,0	2,0	3,0	9,0	10,0	15,0	25,0	5,0	5,0	40,0	40,0	20,0		20,0	10,0
Norge (totalt)	295,0	241,9	16,0	10,8	311,0	252,7										
Riksarkivet	139,0	125,8		1,0	139,0	126,8	8,0	10,0	13,0	10,0	43,0	30,0	36,0	50,0		
SA Oslo	12,0	8,9			12,0	8,9	4,0	4,0	15,0	12,0	74,0	79,0	7,0	6,0		
SA Hamar	15,0	13,9			15,0	13,9	2,0	2,0	19,0	27,0	60,0	47,0	19,0	24,0		
SA Kongsberg	13,0	12,2			13,0	12,2	4,0		17,0		51,0		28,0			
SA Kristiansand	19,0	10,7	2,0	0,6	21,0	11,3	1,0	3,0	27,0	20,0	51,0	57,0	21,0	20,0		
SA Stavanger	23,0	14,6	6,0	3,5	29,0	18,1	3,0	3,0	25,0	23,0	53,0	48,0	19,0	26,0		
SA Bergen	26,0	21,0	5,0		26,0	21,0	1,0	4,0	19,0	19,0	65,0	74,0	15,0	3,0		
SA Trondheim	28,0	21,8	3,0	3,7	33,0	25,5	5,0	4,0	34,0	30,0	40,0	47,0	21,0	20,0		
SA Tromsø	13,0	9,9		2,1	16,0	12,0	6,0	4,0	23,0	28,0	46,0	43,0	25,0	25,0		
Samisk arkiv	7,0	3,0			7,0	3,0	9,0	7,0	6,0	27,0	51,0	46,0	34,0	21,0		
Sverige (totalt)	427,1		87,9		621,8	629,7										
Riksarkivet	208,4		61,3		269,7	266,0	7,3	7,5	8,3	8,3	55,2	55,7	19,3	20,1	9,9	8,4
Krigsarkivet	25,1		0,6		25,7	26,3	16,0	15,7	7,6	7,3	64,9	65,2	9,4	9,4	2,1	2,4
LA Göteborg	35,0		2,5		37,5	38,4	8,7	9,8	8,2	7,9	59,6	61,9	19,9	19,0	3,6	1,4
LA Härnösand	48,9		12,2		61,1	62,7	3,8	3,7	18,1	17,3	55,7	57,0	17,3	16,9	5,1	5,0
LA Lund	27,7		4,3		32,0	37,3	3,9	4,0	7,1	11,2	64,8	62,8	13,6	11,5	10,6	10,5
LA Uppsala	30,1		1,8		31,9	31,4	8,1	8,1	5,4	4,6	63,4	64,0	16,4	16,4	6,7	7,0
LA Vadstena	32,4		1,8		34,2	33,4	7,3	3,9	11,7	12,1	57,6	59,0	14,3	16,6	7,1	10,6
LA Visby	9,0		2,0		11,0	10,9	7,8	8,1	18,5	17,3	45,2	44,7	15,5	13,5	13,0	13,3
LA Östersund	10,5		1,4		11,9	11,5	2,4	1,2	11,8	10,0	62,8	63,2	11,4	13,5	11,6	12,0
Värmlandsarkiv	21,8				21,8	21,8	10,0	5,0	20,0	20,0	65,0		5,0	10,0	0,0	
StA Stockholm		69,0		3,0	69,0	72,0	7,0	7,0	2,0	18,0	72,0	64,0	8,0	6,0	11,0	5,0
StA Malmö					16,0	18,0	10,0	10,0			72,0	4,0		1,0		3

Nordisk Arkivstatistik 2011
Institution

3:1 Tilgængeliggørelse (forskerservice)

Institution	Besøg på læsesalen		Udlån		Indlån	
	Antal besøg		Antal enheder		Antal enheder	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011
Danmark (totalt SA)	37.245	39.970	7.927	7.403	7.705	9.238
Rigsarkivet	12.769	12.548	4.164	3.621	1.240	1.832
LA København	8.588	11.632	953	586	467	1.242
LA Odense	5.190	4.659	688	686	746	788
LA Viborg	6.808	6.980	1.475	1.709	3.906	4.186
LA Aabenraa	2.003	2.379	205	297	653	739
Erhvervsarkivet	1.887	1.772	442	504	693	451
Dansk Data Arkiv	0	0	0	0	0	0
Færøerne						
Føroya Landsskjalasavn	1.106		102		2	
Grønland						
Nationalarkiv og Museum	250	225	25	0	15	0
Finland (Arkiverket totalt)	52.988	49.303	44.682	27.766	2.524	2.128
Riksarkivet	27.517	25.102	1.723	982	515	224
LA Joensuu	3.331	3.457	300	263	488	1.286
LA Jyväskylä	3.102	2.627	201	134	116	106
LA S:t Michel	2.746	2.632	41.687	26.065	15	19
LA Tavastehus	2.688	2.479	138	76	288	85
LA Uleåborg	4.124	3.556	451	83	672	218
LA Vasa	2.040	2.135	52	92	23	25
LA Åbo	6.775	7.315	130	71	407	165
Utrikesförvaltningens arkiv	665		0		0	
Åland						
Ålands Landskapsarkiv	1.217				87	
Island (totalt)	3.637	5.163	517	273	24	19
Nationalarkivet	2.492	2.530	491	265	24	19
StA Reykjavik	1145	1633	26	8	0	
Norge (totalt)	16.180	17.183	600	585		
Riksarkivet	6.316	6.169	311	401		
SA Oslo			13	6		
SA Hamar	1.669	1905	3	3		
SA Kongsberg	1.229	1.184	4	3		
SA Kristiansand	1.099	1.199	61	22		
SA Stavanger	1.854	2.462	39			
SA Bergen	1.310	1.322	45	18		
SA Trondheim	1.578	1.916		29		
SA Tromsø	1.102	1.008	108	93		
Samisk arkiv	21	18	16	10		
Sverige (totalt)	96.915	86.885	17.979	4.756	369	149
Riksarkivet	17.280	7.947	1.404	314	16	38
Krigsarkivet	4.282	4.773	80	600		0
LA Göteborg	7.513	6.933	175	215	2	35
LA Härnösand	3.605	4.010	12.160	181	234	0
LA Lund	10.050	9.300	31	102	10	21
LA Uppsala	7.637	7.031	7	26	6	18
LA Vadstena	4.689	4.234	68	35	8	0
LA Visby	4.229	5.207	19	3	41	16
LA Östersund	2.607	2.950	390	163	24	0
Värmlandsarkiv	4.520	4.281	31	100	1	8
StA Stockholm	25.303	24.419	14	317	2	3
StA Malmö	5.200	5.800	3.600	2.700	25	10

Nordisk Arkivstatistik 2011

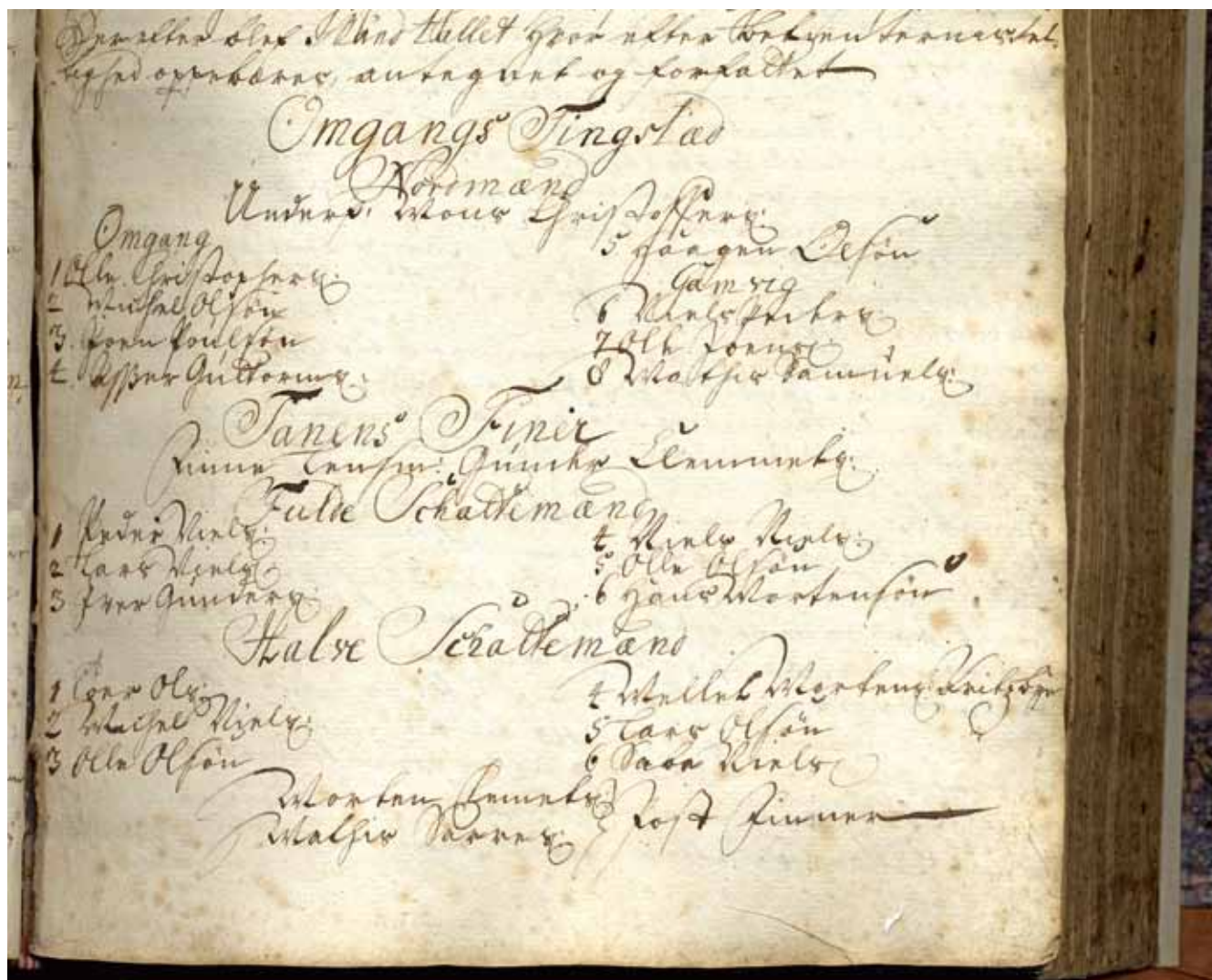
3:2 Tilgængeliggørelse

Institution

Skriftligt besvarede brugerforespørgsler

Udstillninger

	Antal forespørgsler		Antal arrangerede	
	2010	2011	2010	2011
Danmark (totalt SA)	4.392	4.641		
Rigsarkivet	1.049	1.269		
LA København	1.980	1.922		
LA Odense	234	249		
LA Viborg	658	754		
LA Aabenraa	333	265		
Erhvervsarkivet	138	182		
Dansk Data Arkiv	0	0		
Færøerne				
Føroya Landsskjalasavn	458		1	
Grønland				
Nationalmuseum og Arkiv	158	108	0	0
Finland (Arkivverket totalt)	20.974	21.981	28	30
Riksarkivet	7.525	6.986	8	10
LA Joensuu	697	829	3	1
LA Jyväskylä	544	446	0	0
LA S:t Michel	7.686	7.999	2	1
LA Tavastehus	1147	1.623	2	5
LA Uleåborg	1.886	1.930	8	6
LA Vasa	838	1.098	1	1
LA Åbo	651	1.070	4	6
Åland				
Ålands Landskapsarkiv	42	59	4	
Island (totalt)	2.341	2.198	10	7
Nationalarkivet	1023	1.085	2	2
StA Reykjavik	1318	1.113	5	5
Norge (totalt)	28.611	35.309	32	75
Riksarkivet	4.870	4.581	21	50
SA Oslo	3.514	3.106	2	2
SA Hamar	2.204	2.389	1	5
SA Kongsberg	2.810	1.910	1	1
SA Kristiansand	1.541	1.815	4	3
SA Stavanger	3.058	6.305		3
SA Bergen	4.438	8.656		5
SA Trondheim	3.836	4.233	2	6
SA Tromsø	2.161	2.105		
Samisk arkiv	179	209	1	
Sverige (totalt)		163.150	141	136
Riksarkivet	5.136	16.779	16	15
Krigsarkivet	2.146	1.911	10	11
LA Göteborg	19.656	19.957	4	11
LA Härnösand	43.189	43.259	43	34
LA Lund	12.945	12.730	4	4
LA Uppsala	21.534	19.400	14	13
LA Vadstena	13.178	12.682	11	12
LA Visby	1.548	1.457	11	11
LA Östersund	2.520	2.569	19	15
Värmlandsarkiv	4.639	4.920		8
StA Stockholm	20.707	21.553	7	2
StA Malmö	5.600	6.000	2	0

■ Statsarkivet i Tromsø bidrar med blant annet rettsprotokoller fra Finnmark til Norges dokumentarv som detaljert beskriver rettsaker i Finnmark for perioden 1620-1813.

Norges dokumentarv

Maria Press

Hva har en runeinnskrift fra år 1000, Hovedavtalen mellom LO og Norsk Arbeidsgiverforening 1935 og NRKs TV-program "Hurtigruta minutt for minutt" felles? Jo, de er alle tatt opp på den nylig opprettede listen over "Norges dokumentarv".

Høsten 2011 skrev arkiv, bibliotek og museer i Norge søknader for harde livet, for å få sin institusjons mest betydningsfulle arkivdoku-

menter inn på den prestisjefulle listen. Norges dokumentarv er en del av UNESCOs internasjonale arbeid, og kan få samme rolle for arkivmateriale som World Heritage har for kultur- og naturminner. Tanken er at etableringen av listen skal bidra til å ta vare på og synliggjøre unik og uerstattelig dokumentarv, og at listen etter hvert skal omfatte ca. 100 dokumenter. Når listen ble lansert i Norsk kulturråds lokaler i Oslo 8. februar 2012, hadde 63 do-

kumenter eller hele arkiver blitt tatt opp i registeret. Av disse kom 12 fra Riksarkivet og 10 fra statsarkivene.

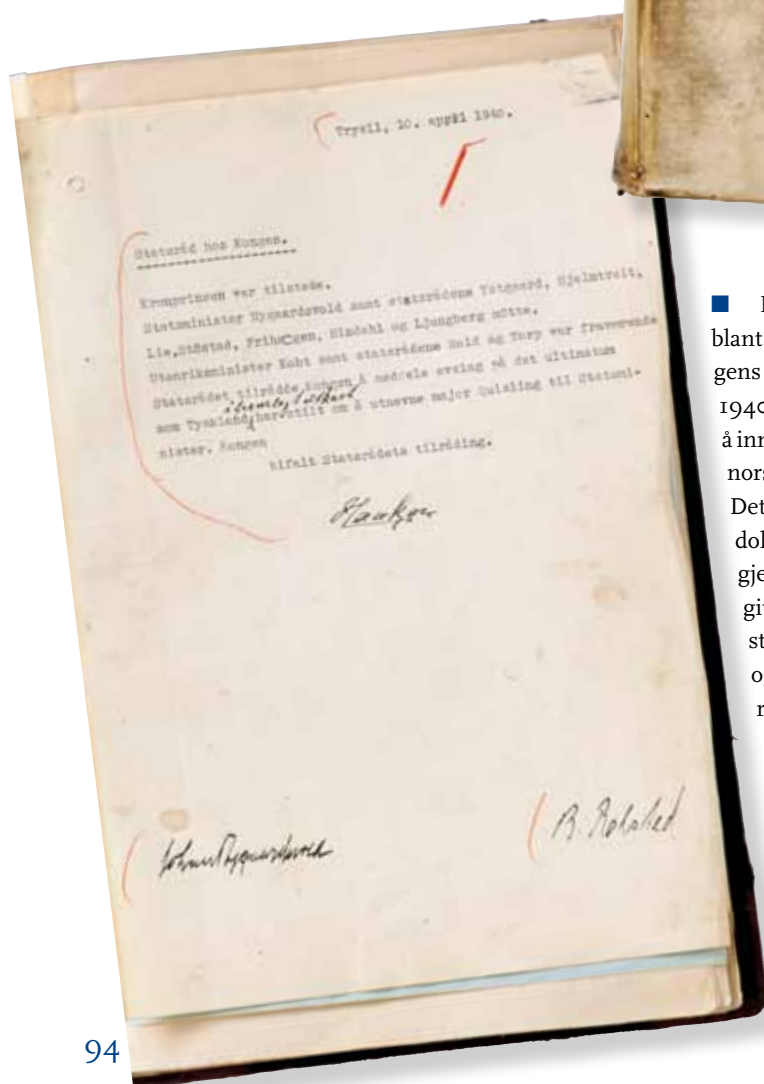
Utgangspunktet for utvalgsriteriene for dette registeret er de internasjonale kriteriene beskrevet i *General Guidelines to Safeguard Documentary Heritage*. I tillegg tar det nasjonale registret hensyn til tilleggskriterier som tar i betraktning norsk kultur og samfunn.

Den norske Memory of the World-komiteen er oppnemnt av

■ Statsarkivet i Trondheim har sammen med Rørosmuseum fått hele arkivet etter Røros kobberverk (1644-1977) med på listen. Arkivet er på 300 hyllemeter. Her vises en avlønningsbok fra 1690 der ca. 500 arbeidere er listet opp, med informasjon om arbeidet de har utført og lønn.

Den norske UNESCO-kommisjonen. Komiteen har medlemmer fra Riksarkivet, Nasjonalbiblioteket, Bergen Byarkiv, Sametinget, Norsk filminstitutt, Unesco-kommisjonen og Kulturrådet. Kulturrådet har sekretariatsansvar for arbeidet i komiteen.

20 institusjoner og en privatperson leverte til sammen 71 søknader til Norges dokumentarv. Av disse ble altså 63 tatt inn. Kriteriene

■ Riksarkivet stiller blant annet med "Kongens nei" fra 9. april 1940, da kongen nektet å innsette Quisling som norsk statsminister. Dette er det fremste dokumentet fra regjeringen som ga legitimitet til aktiv motstand mot tyskerne, og ble senere brukt i rettsaken mot Quisling i 1945.

for at et dokument, eller et helt arkiv, skulle bli med var at de skulle være autentiske og uerstattelige og belyse viktige hendelser, epoker, steder, mennesker, handlinger, eller kulturelle, regligjøre og åndelige verdier. Dokumentet skulle helst forene det globale med det lokale, og kaste lys over viktige hendelser eller fenomener som har gått tapt.

Om to år er det igjen mulig å melde dokumenter inn til Norges dokumentarv. Nordisk arkivnyt presenterer Norges dokumentarv under rubrikken "institusjonen", fordi dette registeret vil spille en rolle i norsk arkivvesen for all framtid, og kan nok allerede sies å ha blitt en slags institusjon.

Les mer på <http://www.norskkulturrad.no/memoryoftheworld/>

■ Knud Pranges kurser i arkivkundskab foregik altid i Landsarkivet for Sjællands konferenceværelse. Kurserne kan betragtes som en forgænger for de undervisningsforløb, som Rigsarkivets Formidlingsafdeling nu er ved at etablere. Foto fra 1972 i Landsarkivet for Sjællands billedarkiv.

Knud Prange 1930-2012

Jørgen Mikkelsen

Den 11. april 2012 døde Knud Prange i en alder af 81 år. Han blev ansat som arkivar ved Landsarkivet i Viborg i 1957, men i 1968 skiftede han til Landsarkivet i København. Her blev han to år senere leder af den nystiftede Lokalhistorisk Afdeling ved Historisk Institut (Københavns Universitet) – en post, som han bestred indtil pensioneringen i 2000. Prange havde således sit daglige virke i de statslige arkiver i 43 år.

Prange skrev håndbøger og artikler om både lokalhistorie, slægts-historie og heraldik og varetog flere hverv som tidsskriftredaktør og bestyrelsesmedlem i historiske foreninger. Af stor betydning var også hans talrige kurser for studerende i at benytte arkivalier til universitets-

opgaver. Prange var en inspirerende lærer, der lagde stor vægt på en åben dialog, og han gjorde en stor indsats for at få sine studerende helskindet gennem den berygtede specialesump. I øvrigt fortsatte han med at undervise studenter helt frem til begyndelsen af 2012, idet han var tilknyttet Nationalmuseets projekt "Danmarks Kirker" som ekspert i gotisk skriftlæsning. I 1982 etablerede han en såkaldt kollokviekreds af specialestuderende og tidligere studentermedhjælpere m.fl., som mødtes privat hos ham og hans kone, Kirsten, for at diskutere specialeemner og andre faglige spørgsmål over en kop te. Kollokviekredsen eksisterede lige til Pranges død og gennemførte gerne 5-10 møder om året.

Prange var meget interesseret i nordisk samarbejde, så det var ikke for ingenting, at et af hans valg-

sprog lød: "I mit næste liv vil jeg være nordmand"! Han var da også initiativtager til de fællesnordiske lokalhistoriske seminarer, som er blevet gennemført med 3-4 års mellemrum siden 1971, og han var den danske ankermand på dette felt indtil 2000.

Prange var en afholdt kollega, der bl.a. var kendt for sin diskussionslyst og sans for humoristiske og skæve vinkler. Vi vil formentlig kunne genopleve mange af hans gode historier, når Det Kgl. Bibliotek senere på året udsender hans erindringsbog *101 historikere*.

Skribenten er arkivar og seniorforsker ved Bevarings- og kassationsafdelingen, Rigsarkivet, København.

Ny afdelingsleder i Islands Nationalarkiv

Eiríkur G. Guðmundsson

Arkivar Njörður Sigurðsson blev ansat som leder af afdelingen for bevaring og kassation i Islands Nationalarkiv den 1. februar 2012. Njörður er født i året 1974 og har mastersgrad i historie fra Islands Universitet. Hann arbejdede som arkivar i Reykjavíks Stadsarkiv fra 2000 til 2006 da han blev ansat på Nationalarkivet. Njörðurs opgaver på Nationalarkivet var tilsyn og rådgivning til afleveringspligtige statlige myndigheder og at være kontaktperson og rådgiver til de kommuner som ikke afleverer til et regionalarkiv men til Nationalarkivet. Modtagelse af privatarkiver har også været en af hans hovedopgaver. Njörður er timelærer ved Islands Universitet og underviser i arkivkundskab.

Njörður overtager chefstillingen fra Hrefna Róbertsdóttir. Hun bliver tjenesteledig fra sin post for at arbejde med forskning. Hun fik i samarbejde med arkivet, et tre årigt post doc stipendium fra den islandske forskningsfond *Icelandic Research*

■ Arkivar Njörður Sigurðsson blev ansat som leder af afdelingen for bevaring og kassation i Islands Nationalarkiv den 1. februar 2012.

Fund (IRF), i samarbejde med *European Commission Framework 7 Programme*. Stipendiet er en del af START Postdoctoral Fellowship program. Forskningsopgaven er beboelsesmønster i Island i tidlig modern tid med sammenligning ved Færøerne, Shetland og Orknøerne, og kaldes *Communities and Settlement Culture in early modern Iceland*. Hrefna arbejder med sin forskning på Nationalarkivet og på

forskellige forskningsinstitutioner i udlandet. Forskningsperioden er tre år og efterfølgende overtager Hrefna lederposten igen.

Begge ønskes held og lykke med de nye opgaver.

Skribenten er konstitueret nationalarkivar i Island.

Det norske kanslerembede

Leon Jespersen

Helge Kongsrud: Det norske kanslerembedet. Kompetanse, funksjoner, arkivdannelse og overleveringsveier. Riksarkivaren, Skriftserie 34. Riksarkivaren 2011. ISBN 978-82-548-0115-4. 403 s.

Med den foreliggende bog har Helge Kongsrud givet en tiltrængt undersøgelse af det centrale norske kanslerembede, og som under de valgte indfaldsvinkler rummer vide perspektiver.

Undertitlen afspejler bogens fokusområder og disposition. Den norske kansler havde kompetencer som embedsmand (retsvæsenet) og som politiker (som repræsentant for stænderne, for adelstanden eller på egne vegne). Det vil sige rigsdækkende opgaver, der ifølge forf. i højere grad end Norges statholder gjorde kansleren til repræsentant for den rest af norsk rigsenhed, der fandtes efter Norgesparagraffen i Christian 3.s håndfæstning, der efter ordlyden fratog Norge status af et "eget" rige. Kanslerens funktioner resulterede i en arkivdannelse, der har givet ham betegnelsen, Norges første rigsarkivar.

Bogen rummer en kort gennemgang af det ældre kanslerembede (-1536), der primært tjener som baggrund for en mere udførlig behandling af det yngre kanslerembede fra 1537 til 1679, da embedet

blev nedlagt. Kanslerarkivet blev opløst, så det sidste led i undertitlen, overleveringsveje, afspejler det arbejdskrævende puslespil, som forf. har sat sammen for at følge dokumenternes overlevering. Kombinationen af administrations- og arkivhistorie viser sig her nyttig, og sammen med argumenter fra politisk historie leverer forf. en forklaring på kanslerarkivets og -embedets skæbne. Med Helge Kongsruds mangeårige arbejde som førstearkivar ved Riksarkivet i Oslo har han alle forudsætninger for at udføre dette arbejde.

Helge Kongsrud argumenterer for, at kanslerembedet ikke havde én udviklingslinje, men flere. Ved at opdele fremstillingen kronologisk, samler han således tematisk, og afslutningsvis knytter han i kapitel 7 alle disse tråde sammen til en helstøbt konklusion.

Bogen er resultatet af mange års arbejde, og med den har vi nu fået en fremstilling af et centralt, norsk embede, der eksisterede i flere århundreder – fra højmiddelalder til tidlig-moderne tid. Fremstillingen giver samtidig indblik i mange forhold, blandt andet i den norske adels

selvhævdelse og kamp for ligestilling med de danske standsbrødre, i udviklingen af et særligt norsk administrationsapparat og dybest set også i Norges stilling efter Norgesparagraffen 1536, der formelt reducerede Norge til en provins på linje med Fyn, Sjælland og Jylland. På alle disse punkter bidrager fremstillingen til at tegne et andet eller mere nuanceret billede.

Bergslagens historia

Maria Nordström Jarnryd

Bergslagshistoria – årgång 22/2010, ISSN 1100-7087, redaktör Håkan Henriksson ArkivCentrum Örebro län, 2011, 86 sidor.

Bergslagshistoria är en årsbok som ges ut för 22:a gången. Utgivare är Föreningen Bergslagsarkiv. Publikationens syfte är att spegla Bergslagens historia ur olika aspekter och att väcka intresse för regionens särart och dess förflutna, vilket man lyckas bra med. Meningen med boken är också att peka på de rika möjligheter som finns i arkiv, bibliotek och museer. Boken utstrålar det bara är att sätta igång att läsa, forska och lära sig mer om historien.

Sågverksflytt

Jag faller direkt för en artikel som handlar om hobbyfotografen Gunnar Schröder Hjelm. Han har tagit en bild föreställande flytten av Korsnäs sågverk från sjön Runn utanför Falun ner till havet och Kastet i Bomhus strax utanför Gävle. Texten är skriven av Stefan Berggren som är kommunarkivarie i Härnösand.

Värmlandsarkivs arkivchef Thomas Kvarnbratt skriver om att arkivet fyller fyrtio år i år. Något som självklart är värt en egen artikel.

Från malmletare till konstigare

Kommunarkivarien i Kumla Göran

Ekberg berättar om malmletaren Anders Salholm som ger sig av till Sveriges nordligaster delar för att leta efter malm. Salholm slutar sina dagar som konstigare i Sala där han var född. Konstigare var förman för uppföringen av vatten ur gruvan, ett yrke som både Salholms far och farfar hade haft och som hans son Axel kom att få.

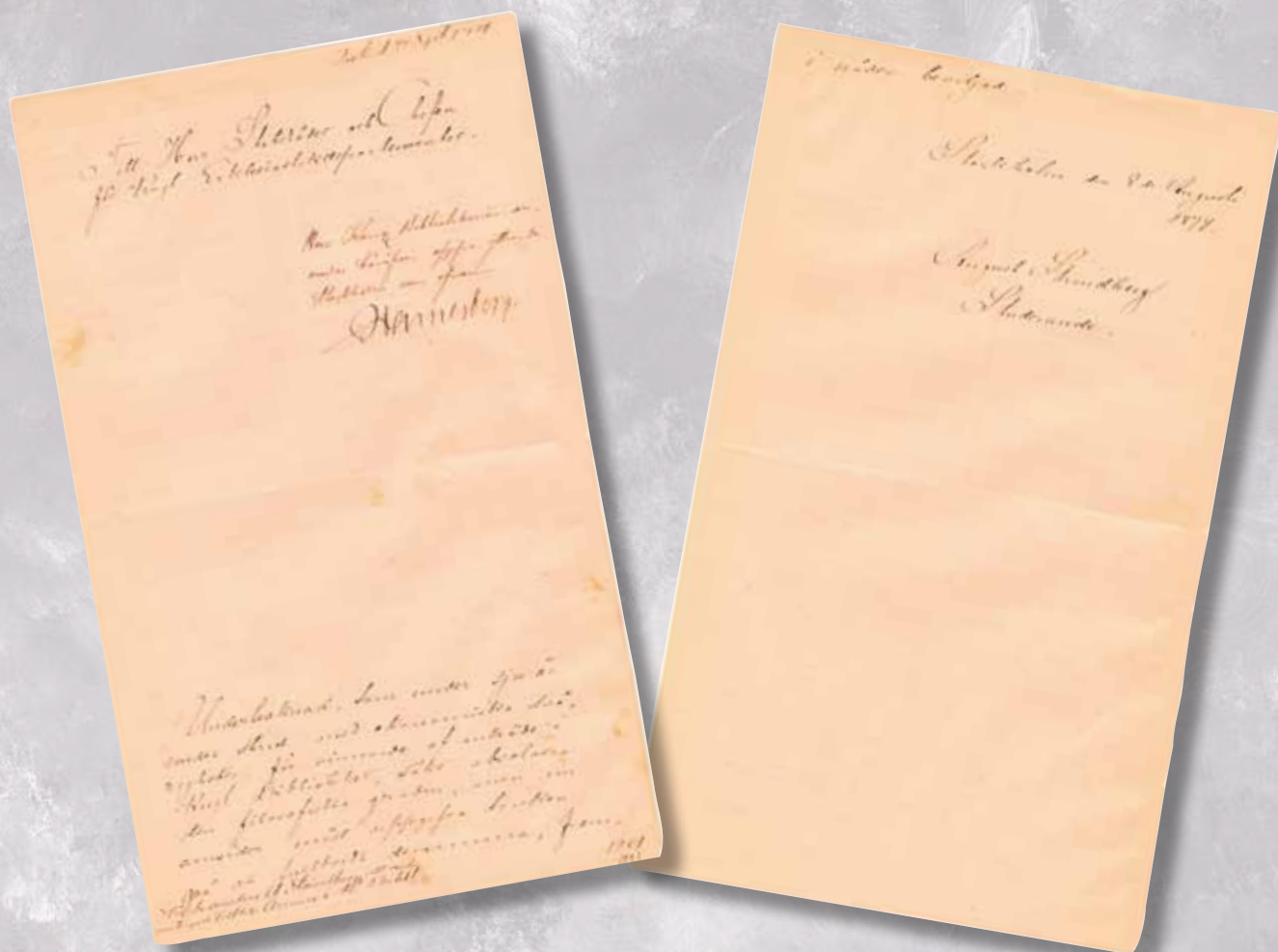
Arkivfynd från USA

Elisabeth Torsell är släktforskare och redaktör för Swedish American Genealogist. Hennes bidrag är ett arkivfynd från USA. Värmlänningen och emigranten Carl Roos från Långbanshyttan har skrivit ner en minnesberättelse om hur det var att gå i skola i Långban vid 1800-talets början. Roos var född 1801.

Detta är en trevlig publikation som rekommenderas för den som vill läsa mer om Bergslagens historia.

■ "Bergslagshistoria" ges ut för 22:a gången. Omslaget föreställer en detalj av en karta över Svartå bruk i Lekebergslagen från år 1763. Kartan är ritad av Olof Hamnerin. Ur Hasselfors bruks AB:s arkiv, ArkivCentrum i Örebro län.

■ Ecklesiastikdepartementet, Konseljakt nr 18, den 4 december 1874, första och tredje sidan i Strindbergs ansökan. Seriesignum E I A volym 1457.

Foto: Kurt Eriksson

August Strindbergs arbetsansökan 1874

Karin Borgkvist Ljung

I år 2012 är det 100 år sedan August Strindberg avled.

"Han var nu totalt bankrutt. Trodde intet, hoppades intet, ville intet. Så kom slumpen i form af en annans vilja och tog i kragen. Du ska söka Dig in i i biblioteket och kom på din plats! - sade han.

-Min plats ! Det finns ingen plats för mig.

Om nu icke en annan skickat honom och gifvit honom självkännedom, skulle han aldrig rest sig mer. Han lydde blindt, och så var han åter inregistrerad, men nu midt i tätaste öfverklassen."

Texten skildrar August Strindbergs inträde i Kungliga Biblioteket och återfinns i Tjänstekvinnans son och anses av Strindbergkännare

vara mer historiskt korrekt än vad hans ansökan ger vid handen.

"Undertecknad, som under sju år under strid med ekonomiska svårigheter, för vinnande af inträde i Kungl. Biblioteket, sökt absolvera den filosofiska graden, men nu omsider måst uppgifva tanken på att fullborda densamma, framlägger härmed sin ödmjuka ansökan att såsom extra ordinarie ammannens varda i Kungl. Biblioteket anställd.

Att stödja denna min ödmjuka anhållan på några kunskapsbevis kan jag tyvärr ej, utan endast framhålla som ursäkt för min djerfhet att sålunda söka varda från kompetensbevis befriad, dels, att jag för filosofiska graden absolverat ämnen (latinsk stil, Estetik, Konst- och Litteraturhistoria, Nyeuropeisk Linguistik, innefattade de fyra lefvande språken och Komparatif språkforskning, samt Statskunskap), hvilka kunna vara af nytta för en bibliotekstjensteman och måhända i någon mån ersätta eller uppväga en Kansliexamen, dels att K. Bibliotekarien och Kommendören Klemming uttalat som sin mening, det denna min ödmjuka anhållan icke vore af den art, att icke densamma skulle kunna af Vederbörande blifva i nåder beviljad."

Vitsord från Kungl. Bibliotekarien

Ansökan remitterades till Gustaf Klemming, Strindberg hade nämligen inte bifogat sina icke alltför lysande betyg.

Klemmings vitsord, som inkom till Kungl. Ecclesiastikdepartementet den 6 november hade nu kompletterats med Strindbergs betyg, vilka visar att han erhållit godkänt i samtliga ämnen utom i Konsthistoria där det står "med beröm godkända insigter".

"I anledning af studerande A. Strindbergs ansökan att blifva antagen till e.o. amanuens i Kongl.

Biblioteket får jag vördsamligen anföra, att han företett vederbörligt nations intyg samt godkännande tentamens-betyg för filosofiska graden i de ämnen han uppgifvit. [...] och Strindberg som nu undergått en proftjensstgöring, befunnits ganska användbar".

"Ganska användbar" kan tyckas vara en litotes och vi skrattar gott idag åt detta omdöme, men man måste betänka att när detta skrevs användes ordet ganska i direkt översättning från tyskan ta t.ex. "ein ganz brauchbarer Mensch" vilket betyder en mycket användbar man!

Från slottet till Humlegården

Strindberg arbetade på KB under åren 1874 - 1882 de första åren i nordöstra flygeln på slottet Under denna tid inkom donerade eller inköpta boksamlingar som krävde större utrymme än vad flygeln på slottet kunde erbjuda och år 1877 kunde man flytta in i nybyggda och ändamålsenliga lokaler i Humlegården.

Sista året på KB utkom i juni 1882 den underbara boken "Gamla Stockholm, anteckningar ur tryckta och otryckta källor framletade, samlade och utgifna af Claes Lundin och August Strindberg." Herrarna lär ha tillbringat åtskilliga timmar på Riksarkivet då många av deras berättelser skvallrar om att de studerat rättegångsprotokoll ur Svea Hovrätt och Justitierevisionen. Claes Lundin blev dock bedrövd över Strindbergs

"slarv" avseende de historiska detaljerna. Han lär ha sagt till en kollega; han (Strindberg) vill bara bli snabbt klar och är icke så noga med akkuratessen.

Strindberg erhöll inga strålande betyg vid Uppsala universitet och mycket kritik fick han av sin samtid utstå ändå är ha en av världens mest spelade dramatiker och i utlandet den mest kände bland svenska författare... se där något att tänka på för studietrötta och vilsna ungdomar!

Skribenten är chef för enheten Forskarservice i Marieberg.

I Postmuseum pågår till den 3 februari 2013 en utställning: "Avsändare A. Strindberg - om Strindbergs korrespondens" där hans ansökan till KB finns utlagd (i fascimil).

■ Kungl. Bibliotekarien
Gustaf Klemmings
vitsord angående
Strindberg.

Foto: Kurt Eriksson

516:2:2

Juli d. 7 Nov. 1874

KUNGL.
BIBLIOTHEKET.

Till Hög. Rådet och Chefen för Kongl. Litterarisk Departement.
1874 den 4 December i und. anm.

Op. Antagningsbevis för Strind-
berg ord. embfkr. till Kgl. Biblio-
tekarie.

Förledning af studeranden A. Strindbergs ansökan att
blifva antagen till o. o. amanuensis i Kongl. Biblioteket för jag
vörderligen anföra, att han förut varit vederbörligt nations intyg
samt godkännande tentamenens betyg för filosofiska graden i
de humaniora han utgjefvit. Då dessa torde kunna användas
ungefärligen motsvara kanst. examens fördringar och Strindbergs
som nu undergått en prof. Genstgöring, befunnits ganska använd-
bar; då slutligen under nu varande språkvetenskapliga förtäflan-
den mellan sökande material och arbete samt otillräcklig
personal, hvarje nyutnämns arbetskraft måste vara särdeles
sälkman ja nödvändig; tillstår jag mig bestämt
om g. ett beslut för honom kunna göras, och han således
blifva antagen till o. o. amanuensis i Kongl. Biblioteket.
Stockholm 6 November 1874.

Kgl. Bibli. utg. A. Strindbergs
antagningsbevis till o. o. Amanuensis

Klemming

1201

Indholdsfortegnelse

årgang 56 (2011)

Hovedredaktøren

Hovedredaktøren 2, 54, 106, 162

Danmark

Når kulturarven ender i skraldespanden 8

Overvågning af opbevaringsklimaet i magasiner
– billigt, effektivt og enkelt 9

Kvalitetssikring af pladsregistreringen på
Kalvebod Brygge 10

Evaluerings af et omfattende migreringsprojekt 12

Statslige arkiver og sociale medier 14

ABM-samarbejde betragtet nedefra og op
– Aalborg som eksempel 69

Flest arkivalier afleveres nu i digital form 72

Hvordan dokumenteres oplysninger om offentlige
myndigheders personale? 73

Fælles formidling om digital langtidsbevaring 74

Kassation i elektroniske sags- og
dokumenthåndteringssystemer 126

Frederiksberg Stadsarkivs filmkanal på nettet
runder milepæl 128

Nyt i arkivet – en arkivnyhed 129

De digitale arkivutfordringer er grenseløse! 130

Programmer til bevaring og indsamling
af digitale private arkivalier 132

Hensynet til brugerne ved flytning af arkivalier.
Hvordan flytter man 220 km arkivalier uden
at genere brugerne? 133

Skybrud i København den 2. juli 2011 192

Aflevering af geografiske data til arkiv 194

Overvågning af samlingen af digitale arkivalier 196

Målrettet investering i nye målgrupper 197

Nyt kort- og tegningsarkiv i København 198

Finland

Digitalisering af kulturarv i dokumentform 16

Vetenskapens natt i Riksarkivet 19

Med Portti-tjänesterna tager Arkiverket sina första steg
mot Arkiv 2.0 20

Reorganisering av material i Riksarkivet och
beslut i frågan om Arkiverkets Centralarkiv 22

Vasa landsarkiv 75 år 75

En kallduch för offentligheten 77

Nytt liv i gamla herrgårdssamlingar 78

President Tarja Halonen besøkte Riksarkivet 80

Det elektroniska systemet för beställning av
handlingar = sant 136

Nordisk konferens och utställning.
Om person- och släktsvapen i Östersjöområdet 139

Många kockar kring utställning i Geneve
kring Ålandsfrågan 143

En stor arkivpersonlighet höll avskedsföreläsning 163

Civiltjänstgöring i Riksarkivet 164

Barn till utländska soldater 166

Færøerne

Vestnordiske arkivers komplekse udfordringer.
Vestnordisk Arkivkonference 2011 199

Grønland

Et praktikophold ved Bevarings- og Kassations-
afdelingen, Statens Arkiver, København, sept. 2011 202

Island

Arkivkundskab – bifag ved Islands universitet 3

Digitalisering af fotos på regionalarkiver 4

Rigsarkivarmøde i Island 5

Dansk besøg i Islands Nationalarkiv 64

Seminar om bevaring og adgang til oplysninger 66

Arkiverne med i Museernes nat 68

Nordisk el-arkivseminar i Island 121

Projekter gøres op 123

En ny kildeudgivelse 188

Registrering og digitalisering af fotos på tre
regionalarkiver i Island 190

Norge

Forskning og holdninger til forskning 24

Stortingsmelding om arkivsektoren i Norge 26

Det norske Arkivverket møttes på Sola 28

Den norske folketellingen 1910 tilgjengelig for søk 30

Kjedelig med knusktørre dokumenter
– men er det motsatte bedre? 81

Strategi og plan for fysisk bevaring av
arkivmateriale. Arkivverket i Norge 85

Det norske Riksarkivet tager i bruk sosiale medier 88

Hvem tror du at du er? skapte arkivinteresse i Norge 88

Innsamling av minnemateriale etter terrorangrepene	107
Norsk helsearkiv. En ny, offentlig arkivinstitusjon.....	108
Champagne, spetakkel og mye mer på det 5. Norske arkivmøtet i Tromsø.....	110
Samarbeid mellom riksarkivene i Pakistan og Norge	113
Arkivarer uten grenser i Norge er stiftet	114
Forberedelser til grunnlovsjubileet i 2014.....	116
Sentraldepot for Arkivverket – et konseptvalg.....	168
Arkivportalen som App	170
Ekspertseminar om urfolk- og minoritetsarkiver i Kautokeino 27.-28. sept. 2011.....	172
23,5 millioner til Arkivverket	173

Sverige

”Fader okänd” i skånsk databas.....	32
Intervju med Berit Aronsson.....	33
Tomas Lidman avtåkt	34
Välkomna – barn och ungdomar!	55
Forum for framtiden – fanfar för förändringsarbetet.....	58
Stockholm stadsarkivs kampanjtillsyn – några tankar kring en alternativ inspektionsmetod.....	60
Gåtfull Visbyinskrift får sin lösning.....	118
EB-nytt – Nyheter från Riksarkivets avdelning för enskilda arkiv 2010.....	119
Nygamla fund	120
Arkivredovisning i brytningstid. Riksarkivets enkätundersökning om forskningsläget vid statliga myndigheter	176
Tillsynsavdelningens konferens för statliga myndigheter med elektroniskt tema	179
Hans Järtas medelj till radioprogram om släktforskning	180
Barnen intar Riksarkivet	181
Svenska Riksarkivets Projekt 47 – nu igång på allvar!	183
Arkivkonferens på Hasselbacken	185
Arkiv är till för alla – strategi för Riksarkivets barn- och ungdomsverksamhet 2012-2014	186

His Masters Voice (HMV)

HMV – 2011	6
HMV – Att kommunicera arkiv	62
HMV – Heraldik nu!	134
HMV – Synlighet, tilgjengelighet og formidling	174

Norden

Arkivernes Dag 2010	
Arkivdagen i Norge – klimaflyktninger, issskulpturer og skipsforlis	35
Arkivernes Dag i Danmark.....	36
Arkivernes Dag i Island	37
Arkivens Dag i Sverige.....	38
Arkivens Dag i Finland	39
Nordisk arkivstatistik.....	89
Nordisk arkivstatistik 2010	90

Nordiska arkivdagar 2012.	
Tavastehus, konferenscentret Verkatehdas	146
Arkivarer deltager i det nordiske historikermøde i Tromsø	148

Uden for Norden

Minnen från minneskonferensen i Dundee 8-10 december 2010.....	94
ICA mödes og konfererer i Toledo Spanien.....	204
Norge gir nasjonalarkiv til Sør-Sudan.....	206

Portrættet/ institutionen

Ny ledelsesstruktur i Statens Arkiver i Danmark	97
En utflykt i TAM-Arkivs historia	150
Finlands samhällsvetenskapliga dataarkiv.....	208

Personalia

Veikko Litzen 1933-2011	40
Jeppe Bjørn Høj – Ny formidlingschef i Statens Arkiver..	41
Anna Christina Ulfspærre – minnesord.....	42
Nye arkivledere i Vestdanmark.....	99
Christer Bogefeldt 1944-2011	100
Åland fick ny landskapsarkivarie.....	152
Claes Gejrot invald i Kungliga Vitterhetsakademien	153
Arkivrådet Eljas Orrman gick i pension	211

Publikationer

Den cyklende humanisten – historiker, arkivman, stockholmare – En vänbok till Ulf Söderberg	43
Nye medier – nye arkiver?	44
Regnskabshistorie. Erhvervsregnskaber som kilder i historieforskningen	45
Den ældste arkivlære	101
Nordgrønland 1790-1796	154
Retrokonversion, udvekslingsformater og digitalisering af arkivsamlinger	155
Fra Amerika til Norge. Norske utvandrerbrev 1905-1914	156
Brev – Rikskanslern Axel Oxenstiernas skrifter och brevväxling	157
Arkivene i 2030 – scenarioer for arkivsektoren	212
Skolväsendets källor – En vägledning till skolforskning i Riksarkivet	213

Dokumentet

Axel von Fersens dagbok	46
Nansen-pass	102
Det digitale matrikelkort	158
Med egen hånd	214

Synspunkter

Arkivaren i norsk moderne litteratur	48
Historieforskaren och arkiven	147
Den historiestuderende og arkiverne	210

Ved festlighederne på Nationalarkivets 130 års
jubilæum spillede en kvartet af unge musikanter
fra Kópavogs Musikkole. Fra venstre Ingibjörg
Andrea Hallgrímsdóttir, Sólveig Magnúsdóttir,
Runólfur Arnarson og Kristín Hulda Kristófersdóttir.

Se artiklen side 59-60

Foto: Benedikt Jónsson.

Indhold

Hovedredaktøren	58	Organisasjonsutvikling i det norske arkivverket.....	77
<i>Leon Jespersen</i>		<i>Maria Press</i>	
Islands Nationalarkivs 130 års jubilæum.....	59	QR-koden – lynkjapp vei til virtuelle rom.....	80
<i>Njörður Sigurðsson</i>		<i>Bård Alsvik</i>	
HMV – Et blik tilbage og et fremad.		Møte med et menneskes egen melodi.	
For 130 år siden på domkirkeloftet	61	Å etablere et joikearkiv som digital møteplass.....	82
<i>Eiríkur G. Guðmundsson</i>		<i>Grete Bergstrøm</i>	
”Saxo” får ny profil. Skærpet arkivprofil i		Tillsynshandläggardagar	
Statens Arkivers tidsskrift Siden Saxo	63	– Konferens för tillsynshandläggare	84
<i>Steffen Harpsøe</i>		<i>Martin Utvik</i>	
Struensee – når arkivet går til filmen	64	Malmö stadsarkiv flyttar.....	87
<i>Jepppe Bjørn Høj</i>		<i>Maria Nordström Jarnryd</i>	
Med mobiltelefon på arkiv	65	Invigning av arkivlokaler i Göteborg.....	88
<i>Ruth Hedegaard</i>		<i>Göran Larsson & Maria Nordström Jarnryd</i>	
Tørre tal som nyttig viden.		Nordisk arkivstatistik 2011	89
Seminarer om regnskabshistorie	67	Institutionen – Norges dokumentarv.....	93
<i>Kenn Tarbensen</i>		<i>Maria Press</i>	
Danske erfaringer med onlinebestilling		Knud Prange 1930-2012.....	95
af arkivalier.....	68	<i>Jørgen Mikkelsen</i>	
<i>Anders Sode-Pedersen</i>		Ny afdelingsleder i Islands Nationalarkiv.....	96
De danske amtskommuners papirarkivalier		<i>Eiríkur G. Guðmundsson</i>	
færdigafleveret	69	Det norske kanslerembede	97
<i>Christian Larsen</i>		<i>Leon Jespersen</i>	
Gemensamt system för elektronisk		Bergslagens historia	98
dokumenthantering och arkivering skrotades	70	<i>Maria Nordström Jarnryd</i>	
<i>Pertti Hakala</i>		Dokumentet	
Nytt Eldorado i Sameland för forskningen.....	72	– August Strindbergs arbetsansökan 1874	99
<i>Pertti Hakala</i>		<i>Maria Nordström Jarnryd</i>	
Affischutställning kring familjen Nobel i Ryssland	75	Indholdsfortegnelse årgang 56 (2011).....	102
<i>Pertti Hakala</i>			
Celebert besök i Riksarkivet.....	76		
<i>Kati Mykkänen</i>			